

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

MAGYAR GRAFIKA

A JUL ÉS AUG. KIVÉTELEVEL
HAVONTA MEGJELENŐ FOLYOIRAT
EGY ÉVRE 120 K. EGYSZÁMÚK

SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

SZERKESZTŐSÉG · KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, ERÁDÁY-UTCA 26.
TELEFON: JÓZSEF 29-33.

A MUNKAADÓK ÉS A SZAKIRODALOM

FEJLETT és magas nívón álló ipart csak ott tudok elképzelni, ahol az iparral foglalkozók — munkások és munkaadók egyaránt — megfelelő szakmabeli képzettséggel bírnak, amiből önként adódik az a következtetés is, hogy minél képzettebbek valamely iparág művelői, a tökéletességnek annál magasabb fokára képesek szakmájukat emelni s ezáltal annak és önmaguknak elismerést szerezni.

Magyarországon vajmi kevés iparágról mondhatnók, hogy azt legalább kisebb részben olyan munkaadók és munkások művelik, akik szakmájukban művészi és technikai irányban tökéletes elméleti és gyakorlati kiképzést nyertek volna.

Szakiskolánk békeidőben is kevés volt s ezek sem fejthettek ki olyan működést, melynek az ipar valami különösen nagy művészi fellendülést köszönhetett volna, mert nálunk mindenre volt pénz, csak ipari szakoktásra nem, legalább nem elegendő arra, hogy a magyar ipart magas nivóra lehetett volna fejleszteni.

A nyomtatóipar pedig a hivatalos fórumok részéről egyáltalán nem részesült olyan méltánylásban, amelyet a külföldi államok kormányai az ottani grafikai szakmák iránt tanúsítottak.

Szakmánk munkásai saját erejükre voltak utalva. A maguk filléreiből keservesen összekuporgatott összegekből rendszeresítettek olyan magas nivóju szaktanfolyamokat, melyek a külföld hasonló hivatalos intézményeivel felvették a versenyt. Hogy ezeket a tanfolyamokat a kormány és a munkaadók még az akkori viszonyok között is neveltséges összegekkel támogatták, mit sem von le a munkásságnak a szakmafejlesztés terén teljesített eme ténykedésének valódi értékéből. És hogy nálunk a nyomdászati szakirodalmat kizárólag csak a munkások és munkásegyletek fejlesztették, azt mindnyájan tudjuk és érezzük, hogy különösen ebbeli működés az, amely a magyar nyomtatóipart a béke utolsó éveiben a nyugati államok grafikai iparának nivójához igen közel emelte.

Most pedig vizsgáljuk meg, mi a helyzet ma. A háborus idő után még mindig nem élvezhetjük a béke áldásait, s nincs is kilátás rá, hogy ez egyhamar bekövetkezzen. Ily körülmények között nem is gondolhatunk arra, hogy nyomdai szakiskolát most létesítsenek, még kevésbé várhatjuk, hogy a munkásság önjerejéből keltse életre a háboru kitérésével megszünt szakoktatási intézményeit: szaktanfolyamot, kiállításokat és szaklapot. Ezzel szemben azonban meg kell állapítanunk azt is, hogy a szakképzettség nagyobbarányu fejlesztésére sohasem volt annyira szükség, mint ma, amikor hetszázötven pusztító vihar és föld-

indulás után iparunk romjain állunk s érezzük magunkban az erőt és erős akaratot e romokat eltakarítani és az épületet újra felépíteni, fényesebbre, mint volt valaha.

Az akaratereő megvan bennünk, csak igen kevesen vannak, akik megérteneek, akiktől pedig több megértést várhatunk, mert ez az ő érdeküknek a legjobban megfelelne.

A meg nem értőket nem a munkásság soraiban keressük. Azok méltányolnak. Az indolens magatartást a munkaadók tanúsítják. Nem egy könnyfakasztó levelet kaptunk már, különösen a jó vidéki kollégáinktól, akiknek sokat, nagyot jelent egy jó oktató szaklap. S ezek a megható levelek azok, melyek fokozott munkára sarkalnak, melyek áldozatot áldozatra halmozni indítanak; ezek a levelek azok, amelyek tanubizonyosságai annak, hogy a szakmaszeretet korábban lobogó tüze nem aludt ki teljesen, hanem csak szunnyad. Egy kis szellő, friss léghör ismét lobogó lánggá éleszti.

Erre a feladatra vállalkoztunk és ennek az iparunk fejlesztése szempontjából nagyhorderejű vállalkozáshoz a munkaadók megértő támogatását kell ehelyütt újólag kérnünk.

Munkaadóink azok, akik nem érzik át a szakirodalomnak a szakmafejlesztés szempontjából való kiváló fontosságát, ők azok, akik úgy látszik nem akarják megérteni azt a nagy igazságot, hogy csak az a szakma virágozhat fel, amelynek munkásai jó és ügyes szakemberek. Ők azok, akik nem értik meg, hogy egy főként munkásoknak írt szaklap megerősödése közvetve az ő javukat szolgálja, mert a munkások szakmabeli képzettségének fokozása — a Magyar Grafika pedig főként ezt a célt szolgálja — az ő anyagi érdekeiket jelentősen előmozdítaná.

Vannak a munkaadók soraiban, kik kételkednek vállalkozásunk őszinte szakmaszeretetből fakadásában, s üzleti haszonravágyást sejteneek mögötte. Ezeknek az alábbi levél figyelmes elolvasását ajánljuk, okuljanak belőle. Ime a levél:

1920 május 2-án.

Tisztelt Szaktárs!

Megkaptam a „Magyar Grafika“ első négy számát. Maga az a tény, hogy megküldték, valamint a füzetek tartalma és kiállítása kellemesen meglepett és megörvendeztetett.

Nem tudom, hogy személy szerint kinek a figyelmességét köszönöm meg, de szabadjon feltennem, hogy aki magányomban rám gondolt és ilyen módon gondolt rám, — méltányolni kívánta azt a szerény munkásságot, amelyet a szakszervezetben a szakma fejlesztése terén — közvetett uton bár — a multban kifejtteni igyekeztem. Mindig az volt s változatlanul ma is az a felfogásom, hogy igazán öntudatos munkás csak az lehet, aki szakmáját szereti és érti. Más-

részt a munkaadónak nem hátrány, hanem előny az igazán öntudatos munkás, aki jogait és kötelességeit egyformán ismeri. Ebből a felfogásból önként következnek, hogy örömmel láttam és szívesen támogattam a szakma fejlesztésére irányuló minden törekvést.

Vajha megérhetném azt az időt, amikor a nyomdaipar minden munkása elismeri és követi és minden munkaadó tetteivel támogatja ezt a felfogást. Meggyőződésem szerint ez az út vezet mindkét fél részére a tökéletesség olyan foka felé, amelyen mindnyájan megtalálhatják egyben anyagi boldogulásukat is.

Akik a Magyar Grafika körül csoportosulnak, az uttörők nehéz és ritkán hálás munkájára vállalkoznak. Teszik ezt oly időben, amikor a legfontosabb etikai és egyben gazdasági alapelvek, amelyen az egyes országok és az egész emberiség talpraállítása bekövetkezhet vagy megdőlt: a társadalmi, nemzetiségi, faj és felekezeti különbség nélküli egymásrautaltság felismerése, a szellemi és fizikai munka kellő meg-

becsülése a legárvább, a legelhanyagottabb Magyarországon.

Am annál nagyobb elismerés illeti az uttörőket és remélünk kell, hogy mind több és több követőkre találunk és így mindnyájan a javulás és boldogulás útjára térünk.

Fogadja figyelmességéért hálás köszönetemet.

Szaktársi kézsorítással:

PEIDL GYULA

E levél ékes tanubizonyossága annak, hogy a munkásrészről mily nagy fontosságot tulajdonítanak a szakirodalomnak. Remélem, hogy a munkaadók is rájönnek majd arra a mindenképpen helyénvaló felfogásra, hogy a szakirodalmat fejleszteni kell és lapunk mellé állva hozzá is járulnak a magyar nyomdaipari szakirodalom újbóli kiépítéséhez.

Hiszem, hogy most végre megértene és ezt tettekkel is bizonyítani fogják.

WANKO VILMOS

K É T U J S Z E D Ő G É P

A az utóbbi években aránylag elég gyakran feltűnedező új szedőgéptalálmányok hírére kapjuk, némi jogos kétkedéssel fogadjuk a leírás ama részét, amely rendszerint azt hangsúlyozza, hogy meg van immár az a valami, ami mellett a most használatos gépek

technikai tökéletessége eltörpül. A feltalálók és egyben a nyomdászvilág azonban csakhamar megtudja, hogy az ilyen nagyhangú találmányoknál nem valamely teljesen újrendszerű gépről van szó, hanem hogy a feltalálók legtöbbje a már bevált rendszerek alapján indultak el. A „Victorline” és az „Intertype” készítő például teljesen Mergenthaler rendszerét vették alapul, úgy hogy e gépek nagyon hasonlítanak is a „Linotype”-hoz. Az „Intertype” eléggé el van terjedve Amerikában, ahol gyártják, míg „Victorline” csak azért tűnt le a piacon, mert a „Linotype”-ot gyártó Mergenthaler-társaság összes szabadalmait megvette, hogy ezúton szabaduljon egy jó, de az általa gyártott gépeknél jelentősen olcsóbb gép versenyétől. Számottevő találmány még a „Stringertype” is, mely szintén taposott úton jár s a „Linotype” és „Monotype” kombinációjából áll. A gép működésben volt látható a leipzig kiállításon. Szembetűnő előnye, hogy egyes betűket önt s hogy a gépet egy szedő egyedül képes kezelni. A gépet azonban egy kissé korán hozták piacra, mert még korántsem tökéletes. Különösen áll ez a sorkizárásról illetőleg, de vannak egyéb hiányai is, ezek azonban lassan-lassan pótolhatók lesznek.

Fuhrmann W. Ottó (Newyork) a „Deutscher Buch- und Steindruckerei” 1914. évi júniusi számában egy „Standard” elnevezésű, a már bevált elvek alapján szerkesztett soröntő gépet ismertet, amely leírás arra enged következtetni, hogy ezúttal olyan gépről van szó, amelynek — amennyiben soröntő gépek számításba jönnek — lesz szerepe a gyakorlatban is s amely közleményt a háborús állapotok folytán csak most ismerethetünk.

A gép alapszeméje Bellows F. Benjámint clevelandi hívtasos feltalálótól származik, aki azonban megfelelő szaktechnikai tudás híján gyakorlati értékű gépet nem tudott létesíteni. Sikertelen azonban a tökéletességét megszereznie, minek folytán tervei szakértőknek és mérnököknek kiadattak tanulmányozásra és végre az egésznek a megoldása a több év óta Amerikában működő Petli-Polmedo Dávid német gépészmérnökre bízott. A szabadalmak tulajdonosa az Electro Compositor Co. cég Bridgeportban (Conn.), amely cég a gép gyártására nagyobb telepet építtetett.

A „Standard” szedőgép — írja forrásunk — sok évi munka és kísérletezés eredménye. Dacára annak, hogy az alapelvek Mergenthaler (Linotype) és Schuckert (Elektrotypograph) szedőgépeiről vették, a gép korántsem ezek utánzata, hanem teljesen újszerű, amely jelenlegi alakjának, mint négybetű-táru, teljesen mechanikusan működő gép, a nyomdászvilág legmagasabb igényeit képes kielégíteni. Egyik jelentékeny vívmánya a gépnek, hogy az összes betűfajok bármily mérvű keverés esetén is vonalban állanak. A gép egybetűs matricával dolgozik. Egy-egy matrica csak egyharmad akkora, mint a „Linotype”-matricáé és sulyban fele olyan nehéz, miáltal lehetségessé vált, hogy az anyabetűtárban több különböző nagyságú és jellegű betű legyen elhelyezhető anélkül, hogy az anyabetűtár tulajdonosok számára nehézzé vagy naggyá válnék.

A szedőgép 128 billentyűvel bír, melyek közül egy a sorok továbbadására szolgál. A négy anyabetűtárral ezek szerint tehát 508 betűjel áll rendelkezésre. Hogy ez mit jelent a gyakorlatban, megállapíthatjuk a következő összetételből, amely egy a forrásunkul szolgáló közlemény írójának bemutatott könyvben keverve felhasználott betűfajokat tünteti fel: 5½ pontos kövér antikva, 7 pontos antikva kapitálchenekekkel, 7 pontos kurzív, 7 pontos kövér számok, 7 pontos kövér kurzív számok, 10 pontos számok, 12 pontos Baskerville-Antikva-Kapitálchen, 14 pontos Caslon-Antikva kapitálchenekekkel, 36 pontos számok.

Természetes, hogy az összeállítás tetszés szerint

változtatható az 508 betűjel teljes kihasználásáig. Az anyabetűk vezetése, Mergenthaler zseniális találmányától eltérően, nem fogazás által történik, mert ez az anyabetűk sokaságánál fogva nem bizonyult elégségesnek, teljesen eltekintve attól, hogy a fogazás nagyon érzékeny részét képezi az anyabetűknek s ezek gondatlan kezelése esetén rendkívül sok zavar támad a munkában. A „Standard” anyabetűi vezetés céljából 4 füllel bírnak, míg a jelzés lyukacsok kombinációjából áll elő, amelyek az anyabetűtest közepén, tehát teljesen védett helyen helyeztetek el.

A gép legérdekesebb, de leírás alapján nehezen megvilágítható részét az osztó készülék képezi, amiért is ennek ismertetésétől el kell tekintenünk. Nem kevésbé fontos a billentyűzet megoldása, amely a legnagyobb gyorsaság kifejtésére is módot nyújt, valamint az a felülnő biztosság, ahogy egy-egy matrica a gyűjtőhöz és öntés után a matricamagazlnhoz utját megteszi.

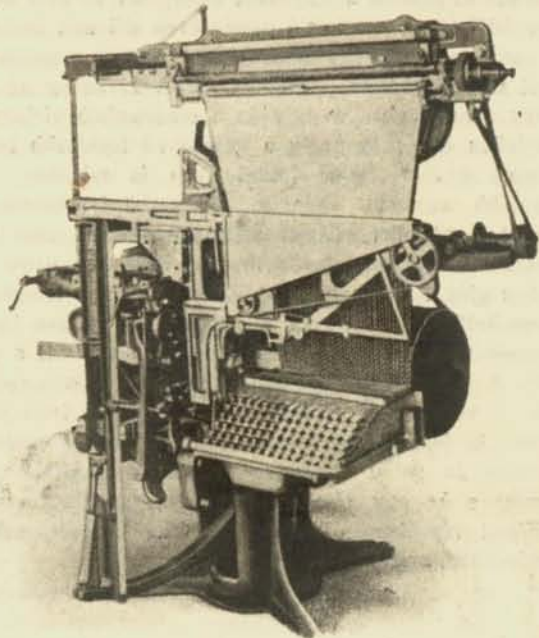
Az öntőkeréken öt különböző, vízzel hűtött öntőforma helyeztetett el; ezek közül bármelyik a szedő ülőhelyéből néhány kézmozdulattal beállítható, anélkül, hogy bármilyen csavar megnyitására vagy megszorítására volna szükség. Az egész dolog abban áll, hogy két csapszeget fogantyujánál ki kell emelni és két másik számozott lyukba helyezni, azonkívül pedig egy kézikerekekkel a kés állását igazítani. Ugyanilyen egyszerűséggel történik az öntőformák változtatása is. A sorok kizárása a gyakorlatban eddig bevált kettős ékek rendszere alapján történik.

Rövid sorokat a gép automatikusan tölt ki, nem kell tehát azokat, úgy mint eddig, kizáróanyaggal teletölteni, ami például katalógusok, címtárak és versek szedésénél lényeges időtakarítást jelent.

A „Standard” szedőgépen nonparelltől három ciceró nagyságig 30 ciceró szélességben lehet szedni. Ha netán előfordulna, hogy egyes munkáknál a három ciceró nem volna elégséges, a gép csekély átalakítással 42 pont nagyságú betűk szedésére is alkalmasá tehető. Az öntött soroknak mind a négy oldala teljesen sima, úgy hogy a gépszedés kéziszedéssel vegyíthető. A 18 pontnál nagyobb betű belseje természetesen üres.

Ujabbán egy Linograph nevű, a Linograph-Company (Davenport, U. S. A.) előállított és forgalomba hozott soröntőgépek hódítanak teret Svájcban. Ez a gép Észak- és Délamerikában állítólag nagyon elterjedt. A „Technische Mitteilungen der Zentralkommission der Maschinensetzer” szerint a gép erős szerkezetű s az eddigi

Linotype-típusokkal szemben lényegesen egyszerűbb, így különösen a matricakiválást és a kizárást végző részek. A betűtár nagyon könnyen kicserélhető, a billentyűzet azonban az eddig bevált rendszerekhez hasonló. A betűtár maga is kisebb, annak dacára, hogy

A L I N O G R A P H

97 levezető csövel bír, vagyis a 7 leghasználtabb betű részére 2—2. Az öntőkerék két öntőforma befogadására alkalmas, amelyek 28 ciceró széles sorok és 14 pontos betűtest (Didot-rendszer) öntésére használhatók. Az oldal mérték szisztematikus pontosságra fogaskerek segítségével biztosan és pontosan állítható be. A kitolólemezt változtatni lehet anélkül, hogy a szedőnek a gépbe kellene nyulnia. Az öntőedény szintén új alapelvek alapján készült, amelyek a sorok tökéletes öntését biztosítják. Szakértők különösen ideális megoldásnak találják, hogy az egész osztókészülék a gép elülső részén helyeztetett el. — Ha az új szedőgép szabadalmait a Mergenthaler szedőgépgyár szabadalmait nem sértik, a gép forgalombahozatala a szedőgépi piac feszültségét nagy mértékben enyhítené, feltételezve, hogy az amerikai gyár elfogadható áron képes szállítani. G.S

NÉHÁNY SZÓ A VIZJELRŐL

E sorok írójának alkalmá volt nagyobb mennyiségű vízjeles papír megrendelése alkalmával a vízjegy kérdésével foglalkozni s a márciusi számunkban közölt kérdésre a következőket közli: Háromféle vízjel van, ezek közül a valódi vízjel a papíros gyártása alkalmával a még nedvesen futó papírosba sajtoltatik bele s azon alapul, hogy a vízjel helyén a papíros szövete elvékonyodik, illetve megritkul; a másik kettő utólag készül s nem valódi vízjel. Az egyiket kemény kartonra készített domboru formáról két henger között sajtoltják bele a már kész és ivekre vágott papírosba

s arról lehet megismerni, hogy a papíros egyik oldalán élesen mélyed bele a papírosba. A másodikat pedig valamely zsíros anyaggal nyomtatják a papírosra, amely így a nyomás helyein áttetszővé válik; ez arról ismerhető fel, hogy az asztalon vízszintesen fekvő papíroson is látszik szürkés színben, mint valami zsírfolt. E két nem valódi vízjel közül az előbbi a gyakrabban használatos; mindkét nem valódi vízjelet olyan esetekben használják, amikor a szükséges papírmennyiség kevés ahhoz, hogy egy külön egoutteur készítése kifizetődjék, de a papírost mégis vízjellel akarják ellátni, pl. reklám-

célből, vagy a hamisítás megnehezítése céljából. Leginkább levélpapírosokon, vagy bankok nyomtatványain fordul elő.

A valódi vízjel betűit, vagy figuráját sodronyból ki-formálják és a papírgép szítahengerére ráforrasztják. Pl. egy 160 cm széles papírgép hengerén annyiszor fordul elő és azokon a helyeken, ahányszor és ahol a henger felületének megfelelő papírosíven elő kell fordulnia. E sorok írója mintegy 20 waggon különféle papírost rendelt meg, különféle formátumban. A kívánság az volt, hogy a papírosban a gyár és a megrendelő vízjegye is forduljon elő, még pedig a szóhajóvő legkisebb formátumon, 34×42 cm-es irodai íven is mindkét vízjel legalább egyszer, egészen, elvágatlanul előforduljon. Mivel a vízjellel ellátott szítát más célra nem lehet használni s a meglehetősen drága vízjel egy ilyen hengeren elég sokszor fordul elő, az egoutteur békében is meglehetősen drága volt. A vízjel annál jobban látszik, mennél vastagabb és mennél kevésbé simított a papíros. A vékonyabb papíroknál, ha azok erősen simítottak, a vízjel kissé elmosódik, ezt e sorok írója akkor annál is inkább tapasztalta, mert azonos formátumu, anyagu és súlyu papírost simítva és simítatlanul is kapott s az egy tételben kigyártott papír utólagosan simított részében a vízjel kevésbé látszott, mint a simítottban.

Mivel a még nedves, alig megszilárdult papírost a vízjel sodronyból kiformált és a szítáról kidomborodó formája könnyen át is lyukasztja, a vízjeles papíros gyártásánál bizonyos százalékkal több az u. n. „Ausschuss“, mint a rendes gyártásnál, s ezért a vízjeles papíros gyári ára — az egoutteur árán fölül — különként körülbelül 2 fillérrel volt magasabb az utolsó béke-években az ugyanolyan nem vízjeles papírosénál. Az „Ausschuss“ több, ha a papír nagyon vékony és ha a vízjel rajza nagyon szeszélyes és nem felel meg a követelményeknek.

Mindezeket tekintve véve, a vízjel megrajzolásánál a következő technikai és iparművészeti követelmények merülnek fel: a rajz egyszerű, jellegzetes, könnyen megjegyezhető és csak vonalakkal álló legyen, mint minden védjegy, vagy más hasonló célu jelvény; befoglaló formája lehetőleg egyszerű legyen, egyes messze kiugró kacsaringók, kiálló vonalak és hegyes szögben kiálló csucok se forduljanak elő, különösen nem a rajz külső szélein, mert ezek a még nedves papírost könnyen kilyukasztják s ezzel az „Ausschuss“ szaporodik; egyszerű, 2—3 vonallal megalkotott ornamentális, vagy ornamentálisan felfogott figurális motívumok és kevés betű a legmegfelelőbbek.

Ezeket kell annak tudnia, aki vízjeles papírost akar rendelni.

KNER IMRE

MIT OLVASSUNK?

EM tudom, a hivatalos irodalom-történetírók nem csóválták-e komoly fejüket, ha multkori cikkem véletlenül a kezükbe került. Bizony, nagy és érdemes írók nevét hagytam ki készakarva. Dehát a céloom akkor is az volt és most is az, hogy azokat az

írókat soroljam fel, akiknek műveit a munkában elfáradt ember igazán erőfeszítés nélkül, őszinte gyönyörűséggel olvashatja. Nincs mit szégyelnünk azon, hogy töröktöltatártól-némettől sanyargatott országunkban egyáltalán kevés volt az író és főképpen kevés olyan, aki valóban művészi, maradandó formát tudott találni gondolatainak, érzéseinek. És még ezek közül is sokan foglalkoztak olyan tárgyakkal, amelyek akkor mindenkit izgattak, de ma már nem érdekelnek bennünket. Pázmány Péter a legjobb magyar prózairó, de hogyan merülünk ma el a protestánsokkal folytatott végtelen vallási vitáiba?

A tizenolcadik század elpusztult, szegény és ritka lakossága Magyarországnak irodalma sokkal szegényebb volt a tizenhetedik századénál. Voltak nagy íróink, ha nem is sokan, de ezeket sem ismerték a maguk idejében. Két vigasztaló pontja van e század irodalomtörténetének: a kuruc költészet, az elején — s a nemzeti föllendülés, az írók felébredő lelkesedése, a végén.

A kuruc költészet teljes egészében nem egykönnyen hozzáférhető. Thaly Kálmán négykötetes gyűjteménye már nem is forog a könyvpiacra. Szemelvényes, válogatott kiadás azonban több is van. Ezekben megtaláljuk a legszebb darabokat. A teljes gyűjteményben amúgy is sok a hosszadalmas, kissé tudákos költemény.

nyilván diákok, tanítók, prédikátorok kesergései. Ami a válogatott kiadásokba bekerült, az többnyire igazi nép-ének, vagy legalább is jól etalálja a nép érzését, hangját. A nemzeti és szociális elnyomatás keserősége, a zaklatott bujdosó-élet szomorúsága, a hazától való bucsuzás hangulata, a híres kurucvezérek bámulása s a labanc, a német gyűlölete, a tábori élet egy-egy keservesen vidám felkurjantása: ez érzik ki e költeményekből.

Az ugynevezett kuruc-balladák, melyeket a mai nemzedék már az iskolából is jól ismer, egy különös és nehezen megoldható kérdés felvetésére adtak alkalmat. Riedl Frigyes, a magyar irodalom egyetemi tanára, súlyos bizonyítékokat hordott össze arra nézve, hogy a legszebb kuruc költeményeket — Ocskay Lászlóról, Esztergom megvételéről stb. — maga a gyűjtő, a kuruc-korszak lelkes történetírója, Thaly Kálmán írta. E kérdés körül máig is folyik a vita, meglehetősen elkeseredetten. Az olvasónak azonban, azt hiszem, mindegy lehet: ha a XIX. században élt is az „utolsó kuruc“, aki e verseket írta, fő, hogy a versek — szépek.

A kuruc-korszakkal függ össze a XVIII. század legnagyobb — és életében ismeretlenül maradt — próza-írójának munkássága is. Mikes Kelemen Törökországi levelei írójuk halála után kerültek elő a rodostói leveles-ládából. Ezekről is sok vita folyt azóta: elküldésre szánt levelek voltak-e, vagy irodalmi célból készültek? Legtöbb érv mellett szól, hogy a maga számára írogatta őket Mikes. A levelek nem mind egyformán érdekesek; sok van közöttük, amelyben csak olvasmányait kivonatolja az író. De azok a levelek, amelyek a bujdosók utjával, törökországi tartózkodásával, Rákóczi utolsó éveivel és halálával, s a lassan fogyatkozó utolsó száműzöttek sorsával, Mikes érzelmével, hangulataival

foglalkoznak: érdekesek és megindítóak. A szemelvényes kiadások ezeket is szokták összeválogatni.

Mikes prózáját igazi élvezettel lehet olvasni. Zamat, székelyes a magyarsága. Sok jóízű és talpraesett kifejezése van. Rokonszenves egyénisége, szelíd humora, megnyugvó bölcselkedése valósággal jölesik a kései olvasónak: pihenés a mai viharos, gyűlölködő időkben.

A század végével elkövetkező nemzeti ébredés kora sok különböző irodalmi irányt szóltatott meg egyszerre. Nem harcoltak ezek egymás ellen: kiki a maga, nyugateurópai, deákos vagy magyaros műveltsége és izlése szerint akarta az irodalmat szolgálni. A hazafias szándék és szorgalom, sajnos, nem sok esetben járt együtt igazi tehetséggel. Az u. n. franciás iskolából alig egy-két vers maradt életben. A deákosok — a klasszikusok követői — közül később, a XIX. század elején, kiemelkedett Berzsenyi. Az ő ódái közt nem egy ma is megráz bennünket nyelvének és érzésének erejével. A magyaros írók munkái közül Gvadányi Falusi nótáriusa és Rontó Pálja nem vesztett mulattató voltából. Fazekas Mihály klasszikus versmértékben írott népies története, Ludas Matyi, nemcsak mulatságos, de egyben az első magyar irodalmi mű, melyben a népnek a kegyetlen földesur ellen érzett bosszuvágya szólal meg. Némiképpen a magyaros Iskolához lehet számítani Csokonai Vitéz Mihályt is, Balassa óta legnagyobb — sőt egyetlen — igazi lyrikus költőnk. Az ő Lilla-ciklusát, de többi verseit is, jóformán kivétel nélkül, megindultan és élvezettel olvashatja mindenki. Csengő rimekbe,

tökéletes külső formába mély és igaz érzések rejtőznek itt. Vig elbeszélőkölteménye, Dorottya, mulattató képe a dunántúli ur társadalom életének 1800 körül.

Csokonai hírét életében Kisfaludy Sándor homályosította el: az ő Himfy-verseivel alig mert Csokonai versenyre kelni. Van is közöttük sok meleg és hangulatos — de már csak örökké változatlan formájuk miatt is egyhangúak kissé.

A németes iskola tagjai közül elsőnek a fiatalon elhunyt Kármán Józsefet említem meg itt. Sokan szeretnek érzélgős históriákon könnyeket hullatni és bizonyára meghatottan olvasnak ma is száz meg száz olyan könyvet, mely az ő kis érzelmes regényének, Fanni hagyományainak nyomába sem léphet.

Utolsónak pedig Kazinczy Ferencről szólok, aki a XVIII—XIX. század fordulóján szellemi vezére volt a magyar irodalomnak. Ma már inkább történelmi jelentőségű működéséért tiszteljük és nem nagyon olvassuk a műveit. De önéletrajza, a Pályám emlékezete, sok élvezettel és tanulsággal szolgálhat azoknak, akik szeretnek elmúlt korok lelkébe bepillantani.

A tizenkilencedik század irodalmára egyelőre nem térek rá. Ez nem is olyan ismeretlen terület: nagyjában minden iskolátjár ember tudja, kit érdemes e század írói közül igazán olvasni. Ellenben talán nem lesz fölösleges, ha a század folyamán szerepelt irodalmi irányokról, jelszavakról mondom el legközelebb egyetmást. Jelszavakkal igen sokan szeretnek dobálózni; megmagyarázni kevesebben szeretik őket

BENEDEK MARCELL

A SZÓRÍTÁS ÉS SORHAJLÍTÁS MINT DIVAT

„TYPOGRAPHIA“ folyó évi 16. számában B. K. kollégám egy kritikát jelentetett meg, melyben a szórítást és sorhajlítást kultiváló szedésmodort támadta. Tette pedig ezt olyan formában, amely a cikknek sok mindenféle jelleget kölcsönzött, azonban a tárgyilagos kritika ismérveit a leginkább nélkülözte. A cikkekre különösebb szempontok figyelembevételének kényszerűségéből nagy vonásokban ugyancsak a Typographia hasábjain már megféleltem. Miután azonban egy szakszervezeti sajtóorgánomot nem tartok teljesen alkalmasnak szigorúan vett szaktechnikai kérdések tárgyalására, cikkem befejezéseként felhívtam mesterszedő kollégáimat — elsősorban B. K.-t és társait — ennek a mindenképpen érdekesnek ígérkező cikktárgynak lapunkban való alapos megvitatására. Ez a felhívás — legalább is mindezt ideig — a pusztában elhangzó szó gyanánt, visszhang nélkül maradt.

A Typographiában megjelent válaszómban sok mindenre nem terjeszkedtem ki, mert azt a reménybeli vita során kívántam közreadni. Miután erre nem adtak alkalmat, közreadom ehelyütt előbb említett cikkem folytatásaként.

Az előző számokban már kifejtettem, hogy a nyomdai díszítőanyagok nagymérvű kopottsága és mai pótolhatatlansága szinte rákényszeríti a mesterszedőt a leg egyszerűbb eszközökkel való munkálkodásra. Ugyanez a helyzet más államokban is, — hogy csak a közelünk-

ben levő szomszédos államokat említem — Németország, Ausztria és Csehország mesterszedői is ma már gyakran alkalmazzák a szórítást és sorhajlítást. A cseh Typographia, a Graphische Revue, az Archiv für Buchgewerbe, a Das Plakat, a Die Dame és még egész sora az előkelő és nagy izléssel és technikai készültséggel készülő szakfolyóiraton, művészi és divatlapon ugyyszólván végesvéig vonul a szórítást.

Tehát nem állíthatja senki, hogy ajtóstul rontva hoztuk felszínre a szórítást divatját. Ez már csak azért sem állja meg a helyét, mert nálunk is akadtak mesterszedők (Kun Mihály, Szabó István, Mitterszky József), akik évekkal ezelőtt is már ritkítottan szedtek, sőt kurzívbetűket is ritkítottak és sorokat hajlítottak.

Mindezeket az idegen és magyar szedés példákat ugyáltszik nem ismerik B. K. és társai, amiből talán még sem lehet arra következtetni, hogy más sem figyelte meg a mesterszedés terén beállt szűkségdiktálta frontváltoztatást.

A mai ritkítási szedésmodor tökéletes frontváltoztatást jelent szemben az eddig divott, négyzetesítés és egyéb zárt alaku szedéseket kedvelő szedésstílussal. Tudjuk, hogy az utóbbi szedésstílust is lökényt a németeknek köszönhetjük és szedéseik sokszor monumentális hatást keltettek tömör és komorhatású szedésfoltjaikkal. Az ugynevezett magyar iparművészeti iránynak is sajátossága volt a tömbszedés, de ennek dacára ez a stílus a címsorok alkalmazásánál sok tekintetben olyan enyhítéseket engedett meg, amelyeknek révén különbözővé vált a tulmonoton német szedésstílustól.

Ritkított szedés alkalmazásával kizárjuk ezt a nehézséget és a hatást finomabb és szolidabb és a legyszerűbb eszközökkel igyekszünk elérni. S mi más ez az egyszerű eszköz, mint a legszebb és legkézen-

A hajlított sorokat igen kevés kizárással kell az erősebb hajlásoknál meg erősíteni és az ezután fennmaradó üres helyeket áttatott papírral kitölteni vagy gipszzel kiönteni

E példán a kizárást rendszeres vonalakkal pótoltuk

lekvőbb betűöntődei anyag: a betű. A kívánt jó hatást ily uton a legtöbb esetben el is érjük, feltéve, hogy a szöveg csoportosításánál tökéletesen mellőzzük az erőszakosságokat és féltékenyen örködünk afelett, hogy a sorokat könnyed és szilinte odavetetten alkalmazzuk. A szedésritkítás dívatja mellett szól az is, hogy könnyebben és gyorsabban állítható elő a ritkítottan szedett és könnyedén odavetett sorokból álló akszidencia, mint a négyszögesített formák izzadságszagot terjesztő kikényszerítése. Gondoljunk csak arra a rettenetes vesződségre, mellyel a legtöbb tömbszedés jár. Erre eklatáns példa a mult szám esküvői meghívó melléklete. Ennek a kétoldalas mellékletnek a kizsedése (nyomatott minták után) sokkal több időt vett igénybe, mint a jelen szám négyoldalas mellékletéé, pedig ez utóbbi lényegesen több példát és szöveget ölel fel amannál. S emellett még szöveget is kellett változtatni, mert egyes soroknál valamennyi betűt végig kellett volna csiszolni és reszelni, csak hogy a sorba „bemenjen“ a kívánt szöveg. Az ily szedésmód talán csak mégsem mondható ideálisnak és nem ajánlható olyan nagyon melegen, amint azt B. K. és társai gondolják, különösen nem ma, amikor a munkabér olyan drága és a betű kilogrammja is közel másfélszáz koronába kerül. A mai akszidenszedéseknél bizony lehetetlenséggel határos hosszú órákat vagy napokat szedéssel tölteni és betűket reszelni, elősegítvén ezzel időelőtti hasznavehetetlenségüket.

Ezenkívül azonban a ritkított szedést a magyar

szövegnek kiváló előnynek is kell tekintenünk. Nincs talán még egy olyan nyelv a világon, amelyben oly sűrűn fordulnának elő az AT, TA, TAT, LA, LY, LYA, AY, TYA, VA, LT stb. betűösszetételek, melyeknek nagy közeit — ha tömbszedésről van szó — csakis reszelés segélyével lehet enyhíteni, de teljesen kiküszöbölni ily módon sem sikerül mindig. A német nyelvben nincs meg ez a sajátosság, s ezért van az, hogy a német szedéspéldák — különösen a betűöntődei mintakönyvekben — olyan imponálóan egyenletesen tömör szedésként mutatnak. Ezt a magyar nyelvű szedéspéldáknál sohasem tudjuk elérni. Volt már dolgom olyan szedéssel, amelynek sorai és ezeknek csoportosítása hajszálnyira egyezett valamely pompás hatású német szedéssel, a hatás azonban mégsem volt ugyanaz, éppen a magyar nyelv sajátosságai folytán a szöveg tömör szedésében előálló „lyukak“ következtében. Magyar szövegű akszidenciánál a ritkítás tehát csak előnyére válhatik a munka jó összehatásának.

A sorhajlításra áttérve, meg kell állapítanom, hogy erre hajszálnyira ugyanaz áll, ami a ritkításra.

Ez sem tegnaptól mára felfedezett vagy újból felkapott dívat. A hajlított sorokat már néhány év óta midsűrűbben és sűrűbben alkalmazták. A dívatot nem a nyomdászok, hanem a grafikusművészek alkalmazták újabban és pedig éppen azok, akik a betűöntődei disztóanyagok és betűk tervezésével rendszeresen foglalkoznak. Hajlított formákat elsősorban a körzeteknél kezdtek alkalmazni, bevallottan azzal a célzattal, hogy a monoton hatású négyszögletes formákba a keret hajlított formája által valamelyes elevenséget öntsének.

Tehát már 6–8 évvel ezelőtt is unottá vált a tulajdonságos négyszögesítési mánia s arra hivatottak keresték és a hajlított formákban meg is találták a módját a kérdés megoldásának. A hajlított disztóanyagoktól tehát már csak egy lépés a sorhajlításig, mely egyáltalán nem mondható plasztikus hatásúnak. Igaz, hogy a hajlítás is a régiekhez való visszatérést jelenti, de a mai hajlítás mégis csak másként hat, mert a szedések koncepciója lényegesen eltér a régi dívatú szedésektől.

És a hajlított sorok szedése nem is olyan időt rabló munka. Bizonyos kis ügyességgel nagyon könnyen megtanulunk sort hajlítani s ha gyakrabban tesszük, úgy játékká válik az egész nehéznek látszó művelet. Különösen könnyű a sorok hajlításához szükséges térzők hajlítása ott, ahol hajlítógép áll rendelkezésre. Lapunk nyomdájában ilyen nem áll rendelkezésre és így pusztá kézzel való hajlításra vagyunk ráutalva, ami semmiféle nehézséget nem okoz.

A hajlítottan szedett sorok kizárására vonatkozólag utbaigazítással kell szolgálnom, mert ezzel sokan nincsenek tisztában. Ennek illusztrálásául egy példát mu-

GRAPHISCHE REVUE
MONATSHEFTE
FÜR DIE
GRAPHISCHEN KÜNSTE

22. Jahrgang / Jänner-Februar 1920 / Heft Nr. 1-2

LAPFEJ ÉS HIRDETÉSEK
A GRAPHISCHE REVUEBÓL

tatunk be, melyeknél a kizárást rasztervonalakkal pótoltuk, hogy pontosan megfigyelhető legyen a kizárás módja. A példákön látható kizáráson kívül fennmaradó nagyobb üres helyeket is még ajánlatos kitölteni és pedig vagy áztatott papírral, vagy — ami praktikusabb és biztosabb — gipszkiöntéssel.

E sorokkal kapcsolatosan ismét több szedéspéldát — javarészt levélfejeket — mutatok be, melyeknél a szórítkításnak és sorhajlításnak meglehetősen szerep jutott. A Gerő-féle levélfej kurzivsorainak ritkítását inkább csak egyengetési céllal alkalmaztam, de egyébként e példát a köznapitól eltérő csoportosítási módja teszi oktató hatásúvá. A Merkur-Kaszinó levélfejének jó hatását főként a vignetta és a vonalak biztosítják. A két erősen ritkított sor ehelyütt jól hat. A Dömösi levélfejnél szintén csak kis mértékben alkalmaztam a ritkítást — feltüntetési céllal, de el kell ismerni e két sor erős dekoratív hatását. A Fiumei bank és Vadkereskedelmi vállalat levélfejeit hajlított sorok teszik érdekessé. Ezek egyike sem igényelt több időt, mint amennyit a hajlítás mellözése esetén kellett volna ráfordítani, s hatásuk ujszerű.

A szavak ritkítása, a sorok hajlítása és a pusztá egyenes vonal, ezek mai díszítőanyagaink. Nem új, de bevált eszközei az akszidenciának, melyet most szívesen fogadnak mindenütt: a kollégák — B. K. és társait kivéve — és a megrendelők is. Ezt láthatjuk abból a

néhány sajtótermékből, melyeket az utóbbi napokban mint legújabb munkáikat vidéki és fővárosi kollégák nekünk beküldtek.

Egyelőre bele kell nyugodnunk, hogy ez így van,

talán még megérjük azt az időt is, amikor a betűöntődék érdeemesnek találják majd, hogy ugyszólván hónaponként új és új díszítőanyagokat dobjanak a piacra, mint a háboru előtt. ABC

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

MÁSODIK KÖZLEMÉNY

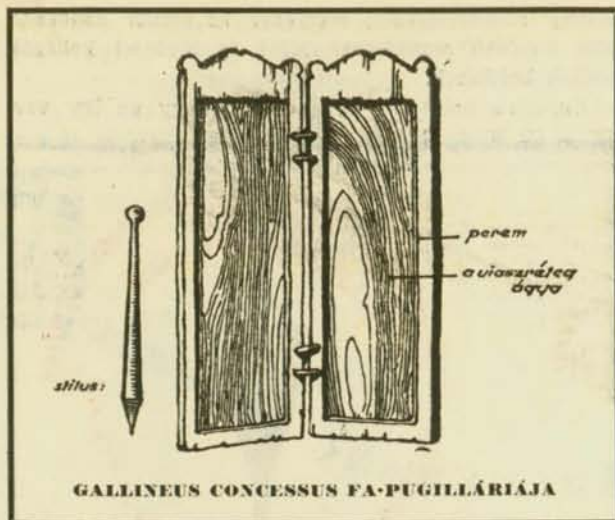
PAPIRUSZ-TEKERCESEKEN kívül, melyek terjedelmükénél és alakjuknál fogva csak hosszabb írásművek, vagy közlemények feljegyzésére szolgáltak, igen elterjedt volt az írásformának egy második, időrendileg a tegercseket követő típusa, a pugillaria.

Ceranak, tabellának, diptychának, vagy polyptichának is nevezték, aszerint, amint egy-két, vagy több viasz-tábla összeerősítéséből állott. Sokban emlékeztetett a mi elemi iskolai palatábláinkra, azzal a különbséggel, hogy a pugilláriáknál a palalap helyén vékony, feketére festett falemez volt, melynek egyik oldala 2—3 mm. vastag rétegben, fehérített méhviasszal volt bevonva. Méretük a 6 cm. szélesség és 15—19 cm. hosszúság körül ingadozott. Írásnál egy e célra készült pálcikával, a stílussal karcolták bele a szöveget a viaszrétegbe, mely tekintettel az alap fekete színére, feketén tünt elő. Esetleges hibák eltörlésére a stílus gombaalku másik

vége szolgált. Hogy a bekarcolt feljegyzések a pugilláriák egymásra fektetésekor el ne törölődjenek, a viaszréteges oldalon a táblácskáknak keskeny, kb. $\frac{1}{3}$ cm. magas védőperemük volt. Ha a pugillária két ilyen táblából állott, akkor diptychának, ha háromból, akkor triptychának, ha esetleg többből, úgy polyptychának nevezték. A táblák egymáshoz erősítése karikák, szíjjak vagy csuklós pántok segítségével történt, mindig olyanformán, hogy a viaszréteges oldalak egymásra feküdtek és összehajtván, a diptycha sima lapfelületei kerültek a külső oldalra. Az 1875-iki pompejii ásatások rengeteg mennyiségű ilyen többtáblás pugilláriát hoztak napfényre és pl. egymagában L. Caecilius Jucundus bankár házában 127 darabot találtak. Legnagyobb részük triptycha, nagyságuk 13.7/12 és 5/10 cm. között változik és a legkésőbbi közöttük a Kr. u. 62. évből való. Főleg nyugták, számlák és különféle üzleti feljegyzések szövegével vannak teleírva. Hasonlókat találtak Rómában is, az Esquillinuson, 1874-ben továbbá Erdélyben, a római birodalom egykori tartományában, Dáciában.

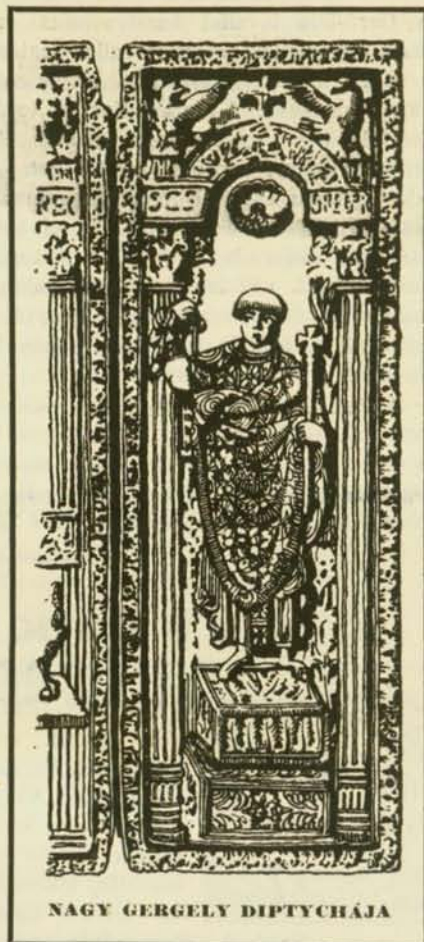
HIRDETÉSEK A DIE DAME CIMŰ DIVATLAPRÓL

A dyptichák általában és főleg eleinte igen egyszerűek voltak, nagyobbrészt bükkfából készültek s tisztán csak gyakorlati célt szolgáltak. A római császárság idejében azonban ezt az egyszerűséget egyre jobban fokozódó pompakifejtés váltotta fel, a falapok helyett egyre sürűbben fordultak elő arany-, ezüst- és elefántcsonttáblák, külső felületükön többé-kevésbé gazdag díszítéssel. És amikor divattá lett, hogy a konzulok, praetorok és aedilisek hivatalbalépésük alkalmával, nyilvános ünnepeken, nevezetes évfordulókon, vagy újévkor ilyen diszes kivitelű dyptichával ajándékozzák meg egymást, tisztelőiket vagy barátait, a dyptichák-

ból lassan egy különálló műpári típus fejlődött ki, melyet dypticha-consularis-nak, vagy konzuli dyptichának neveztek. Szerkezetileg ugyanolyan volt, mint az előbb leírt fadyptycha, de csuklóra járó lapjai elefántcsontból, nem ritkán ezüsből vagy aranyból készültek; belső felületükön már nyoma sem volt a viaszréteg számára szolgáló felületnek, ez egészen sima volt, viszont a külső oldalakat annál gazdagabb figurális és ornamentális

diszítés borította. A díszítés szimbólikus vonatkozású volt és rendszerint magát az ajándékozó, vagy a megajándékozott személyt ábrázolta valamely reprezentatív jellegű hivatali működése közben. A tulajdonképpeni konzuli dyptichákon a kompozíció figurális centruma maga a konzul, vagy a császár, e triumfátorok gazdagon díszített toga pictájába öltözve és kezében az u. n. mappa circensis, egy diszes kendő, melynek lobogtatásával jelt ad az ünnepléses cirkuszi játékok meg-

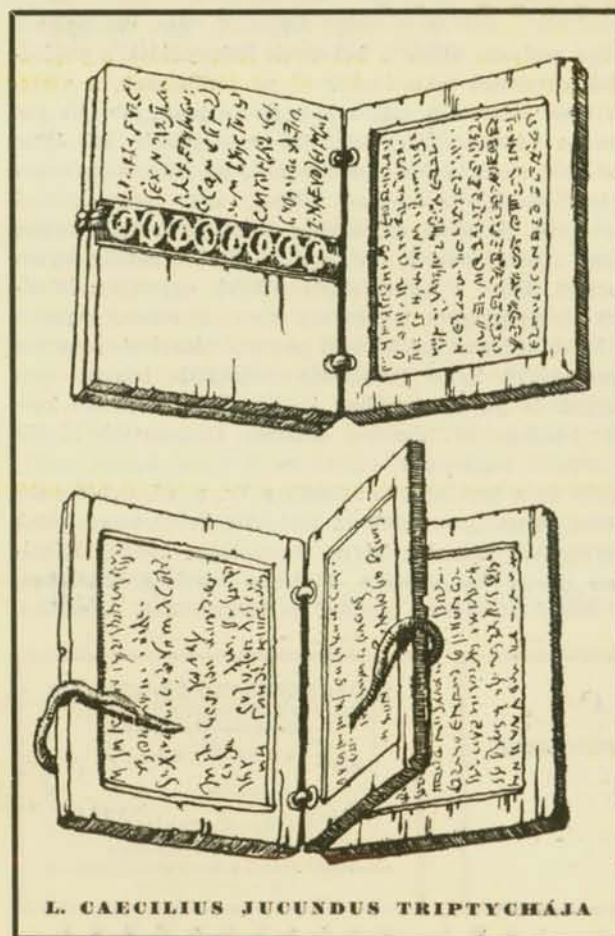

NAGY GERGELY DIPTYCHÁJA

kezdésére. A praetorok dypticháin törvénykezési jeleneteket látunk, középtűt a bíró alakjával, a mecénásokén Apollót stb.

Az ilyen fajta dyptichák ajándékozgatása egyre általánosabb szokássá vált és végül a vagyonosabb magánosok körében is annyira elterjedt, hogy 384-ben törvényileg kellett az ajándékozás kizárólagos jogát a konzulok számára biztosítani.

A harmadik ókori írásforma, a pergamoni quaterna, technikailag sokkal egyszerűbb az első kettőnél, viszont azonban ennek van talán a legtöbb része a könyv mai szeretetének megteremtésében. Ennek az íróanyagának hazája Kisázsianak Myzia nevű tartománya, még pedig, mint a neve mutatja, Pergamon városa, mely II. Eumenes király idejében a kisázsiai szellemi élet gócpontja volt és úgy az ipari, mint a kereskedelmi életben jelentékeny szerepet töltött be. A hagyomány szerint Pergamon timárai találták volna fel a bőrnek írás céljaira való kidolgozását, oly módon, hogy azt, a szokásos cserző eljárások mellőzésével, sós vízbe beáztatták, lehántották, keretekre feszítve megszáritották és száradás

HAZAI VAD- ÉS VADHUSKERESKEDŐK EGYESÜLÉSE

**MAGYAR
VADKERESKEDELMI
VÁLLALAT
RT.**

**KÖZPONT ÉS
ÁRURAKTÁR:
FERENC JÓZSEF-TÉR 19**

**TELEFONSZÁM
JÓZSEF-TÉR
3-15**

MERKUR

KASZINÓ

S Z O M B A T H E L Y

D E Á K - U T C A 5 4

MAGYARORSZÁG ELSŐ MEZŐGAZDASÁGI FELSZERELŐ- ÉS GÉPGYÁRA

GERŐ JENŐ

A LEGHIRESEBB KÜLFÖLDI MEZŐGAZDASÁGI GÉPGYÁRAK RAKTÁRA

DEBRECEN

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A NEWYORKI A. JOHNSON & CO. GÉPGYÁRRAL

POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZÁMLA SZÁMA 4607

FOLYÓSZÁMLA A MAGYAR BANK RT

DEBRECENI FIÓKJÁNÁL

TELEFON 134

Telefonszám:
34, 35 és 146.

Sürgöncim:
Adriabureau

FIUMEI KERESKEDELMI BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Nemzetközi
vasuti és hajózási iroda
Podgyászbiztosítás

A DÉLI VASUT ÉS AZ OSZTRÁK LLOYD MENETJEGY-KIADÓHELYE

Hitellevelek
Balesetbiztosítás
utazás idejére
Pénzvoáltás

D I S Z N Ö V É N Y K E R T É S Z E T

KITUNTETÉSEK:
1885. Budapesti kertész-
kiállításon aranyérem.
1886. Szolnokijubileumi
kiállításon diszoklevél.
1888. Weni kiállításon
oklevél és ezüstérem.

DOMOSI

KITUNTETÉSEK:
1896. Milleniumi kiállí-
táson nagy aranyérem
1898. Brüsszeli verseny-
virágkiállításon oklevél
1900. Páris Grand Prix
1909. Milano nagyérem

B U D Á F O K M É R E Y - U T 8 8

Postatakarékpénztári
csekk számla száma 44.569

Polyószám a Pesti
Kereskedelmi Bank rt.-nél

A felvidéken: Árva- és Szepes-megyékben, a Tatra vadregényes tájain több nyaraló, a változott viszonyok következtében, eladásra kerül és pedig: Tátraházán három 3-3 szobás és egy 6 szobás nyaraló, mind a négy a modern berendezéssel együtt, Fenyőházán egy nagy hat lakásból álló modern épület, a mely esetleg szállodává is átalakítható, végül Barlangligeten két kisebb villa nagyszerű kerttel, berendezés nélkül eladó. Felvilágosítással szívesen szolgálunk.

HERMES INGATLANFORGALMI RT. SÁTORALJAUJHELY

Hivatalos órák délelőtt 9-től 12-ig.

Sürgőny cím:

Hermes Sátoraljaújhely

Telefon 2-35

D EBRECENI BUTORGYÁR RT.

tömörfabutorgyára készít minden modern stílusban tömörfából háló-, uri- és ebédlőszoba-berendezést, gyermekszoba-, konyha- és kerti butorokat. Elvállal teljes kávéház-, étterem-, szálloda- bank- és egyéb iroda-berendezéseket az elképzelhető legjobb és a legtartósabb kivitelben s igen jutányos árban több évi jótállás mellett.

Állandó butorkiállítás:

DEBRECEN, KOSSUTH LAJOS-TÉR 26
(városi iroda)

Mintarajzokkal, tervekkel és költségvetésekkel szívesen szolgál.

J elentkezési felhívás

A Somogyvármegyei kiscgazdák termelőszövetkezetének összes birtokai, ezeknek felszerelése és állatállománya vétel útján a mai napon birtokunkba mentek át. Felhívjuk tehát mindazokat, akiknek a szövetkezettel szemben követelésük van, hogy ez ügyben intézetünknel az eredeti számlák és szállítási jegyek másolataival, valamint a szállítási szerződések eredeti példányaival felszerelve folyó évi augusztus hó 31-éig saját érdekükben okvetlen jelentkezzenek

**Nemzeti
Bank és Takarékpénztár
RT.
Kaposvár**

Kaposvárrott
1920 augusztus hó 14-én

G RANIT TETŐFEDŐ- PALA

vizhatlan,
tűzálló,
tűzben nem robban,
fagyálló,
javításra nem szorul,
a legjobb tetőfedő!

Gyártelep III, Hűvösvölgyi-ut

Gyárunkban 1500 munkást foglalkoztatunk és éjjel-nappal üzemel tartunk fenn, úgy hogy évi termelésünk 10 millió lemez. Kizárólag magyar anyagot dolgozunk fel, magyar munkásokkal!

AUGUSZTUSBAN
ÓKORI MŰEMLEKEK
MAGYARORSZÁGBÓL

BELÉPŐDÍJ 5 K
NYITVA NAPONTA
DÉLELŐTT 8-12-IG

A KULTURCSARNOK SOROZATOS KIÁLLÍTÁSAI

Vendéglősök figyelmébe!

DUNA HALAKAT

ajánlunk
állandóan rendelkezésre álló
saját halászatunkból,
melyeket t. rendelőinknek
a legolcsóbb napi áron,
bármilyen mennyiségben is.
a legnagyobb gonddal
csomagolva és pontos időre
szállítunk

Főhercegi halászati telep
A P A T I N

Endrei Henrik
Budapest IX, Központi vásárcsarnok
253

Ajánlja a tisztelt vendéglős és
szállodás uraknak elsőrendű
vágott, vad és szárnyasait,
amelyeket minden időben és
bármily mennyiségben a leg-
olcsóbb napi áron pontosan
házhoz szállít. Csak friss és
elsőrendű árut tart, amelyet
az ország legnevesebb vadas-
kertjeiből szerez be korlátlan
mennyiségben. Megrendelése-
ket telefonon is elfogad és
ezeket soron kívül elintézi.
Vidéki megrendelések posta-
fordultával és utánvétellel.

Telefon
József 5-32

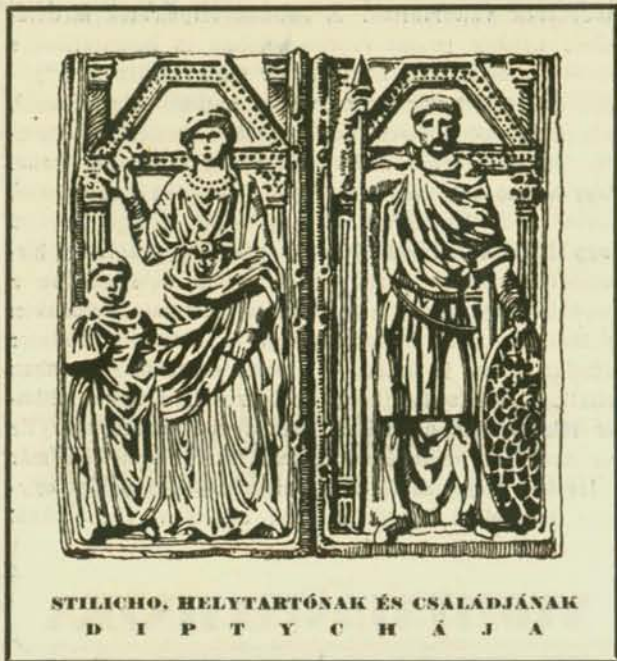
HELLER FRIGYES ÉS FIA KIADÁSÁBAN MOST JELENIK MEG

A FÁCÁN
TENYÉSZTÉSI MÓDJAINAK ISMERTETÉSE

A magyar uradalmi és vadaskerti vezetők és gazdaközönségünk régen észlelték a szükségét egy olyan szakszerűen megírt könyvnek, amely a fácántenyésztés kérdését teljes részletességgel és szakszerű tárgyilagossággal ismertette volna. Ez a régi óhaj most testet ölt a fenti című mű régen várt kiadásával. A nagyszerű munkát Révész Antal, a hajduszoboszlói uradalom fácános kertjének gondnoka rendezte sajtó alá és legkiválóbb tenyésztőink irták, többek között Fogarasi Kamill, Szomjas István, Feldmann Emil, egervári Halász Alajos, Kuzman Elemér, Simor Ferenc stb. A művet, melynek 16 ivnyi szövegét közel 200 művészies illusztráció díszíti, a fácán tenyésztéssel foglalkozó uradalmi tisztek különös figyelmébe ajánljuk. Tekintettel arra, hogy a mű korlátolt példányszámban jelenik meg, kérjük Önt, hogy a mellékelt megrendelést kitöltve mielőbb beküldeni sziveskedjék, hogy a művet postafordultával megküldhessük.

ÁRA FÜZVE 50 KORONA, VÁSZNKÖTÉSSEN 65 KORONA

STILICHO. HELYTARTÓNAK ÉS CSALÁDJÁNAK
D I P T Y C H Á J A

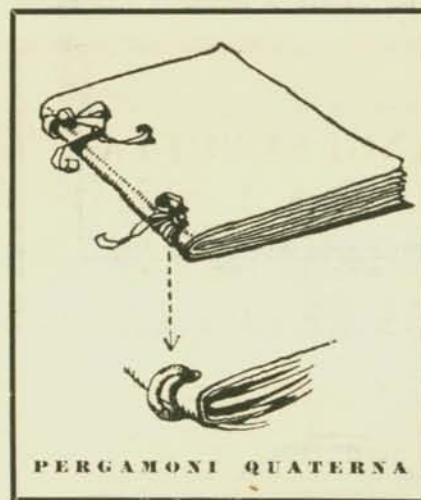
után horzsakövel lecsiszolták, végül krétával erősen bedörzsölték. Az így kikészített bőrt membránának, vagy pergamenének nevezték az akkori világkereskedeleme placán. Különböző technológiai szempontok, amelyeknek tárgyalása nem tartozik történeti áttekintésünk kereteibe, azt bizonyítják, hogy a membrának igazi fel-találási helye a jóval távolabbi Kelet és hogy Pergamont csak a kereskedelmi közvetítés vagy legfeljebb a tökéletesítés érdeme illeti meg. Hogy mást ne említsünk: a zsidók Dávid király idejében papyrusz-tekercek mintájára sodrott pergamentekercseket használtak írásra és Herodotos szerint ez a sodrott pergamentekercs a jóniak előtt sem volt ismeretlen. Hogy használata nem volt általános és hogy hosszú idő telt el, amíg egyenrangú vetélytársa lett a papyrusznak, annak oka a cserzetlen bőr viszonylagos merevségében és előállításának aránylag költséges voltában rejlett. A kisázsiai pergamen sárgás színű volt; fehéritését a rómaiak találták fel és ugyancsak ők kísérleteztek először a szinezésével is.

A kisázsiai és a görög pergamenteket, éppen merevségük miatt, nem szalagokká ragasztva, hanem egyenlő nagyságu lapokra vágva hozták forgalomba. Nagy előnyük volt, hogy a lapok mindkét oldalát használhatták írásra és hogy tartósságuk felülmúlt minden más írás céljaira eddig használt anyagot. Forgalmobahozataluk olyan módon történt, hogy négy darab egyenlő nagyságu, kétrét hajtott pergamentlapot behajtásaikon átűtött fémkarikával, vagy szíjjal egymáshoz fűztek és egy-egy ilyen fűzetet a négyes laprendszer megjelölésé-
képpen „quaternának“ nevezték. (A francia „cahier“ — fűzet — szó is, mely az ó-irancia nyelvjárásban „quayer“ alakban szerepel, szintén a „quaterna“ szóból származik.) A hármas, ötös, vagy hatos laprendszerből álló fűzetek, a ternák, quaternák és sexternák szintén a quaterna-gyűjtőnév alá tartoztak. A quaternák ké-

szítési módja olyan technikai haladás volt, mely halvány körvonalakban már sejtetni engedte azt az utat, melyet a könyvkultúra terjedése, mint egyedül lehetségeset, igazolt is.

Az ismertebb háromféle íróanyag, vagy inkább ősi könyvalakon kívül másféle típusok is merültek fel az ókorban, ezek azonban nem lehettek általánosan elterjedve, mert a fennmaradt emlékek száma oly jelentéktelen, hogy a könyv technikai fejlődéstörténetében legfeljebb csak experimentumok értékével bírnak. Így Plinius római történetíró említi, hogy „az ősi népek az állami okmányokat ólomlemezekbe vésték és ezeket a lemezeket csuklós pántokkal kapcsolták egymáshoz“. Ezt a feljegyzést 1799-ben egy igen érdekes római lelet igazolta, egy három hüvelyk széles, négy hüvelyk hosszú, hat ólomlemezéből álló könyvszerű tárgy, melynek lemezeit tényleg csuklós pántok fűzik össze és a csuklós pántok karikáin hegyes végű ólomstílus van. Ez a példány unicum; nem állami okmány, hanem gnosztikus egyiptomi jegyeket és különféle tudományos feljegyzéseket tartalmaz. Szerkezete arra enged következtetni, hogy a quaternák nyomán készült és egyuttal kétségtelen bizonyítéka annak is, hogy a lapozhatóság előnye a tekeresalakkal szemben már az ókorban is feltűnt. Nem lehetetlen, hogy e papyruslemezek felhasználásával is megpróbálkoztak ilyenajtja, lapozható fűzetlélek készítésével, ez a törekvés azonban a papyruslemezek törékenysége és rostos szövet-szerkezete miatt eredménytelen maradt.

Ha már most ezektől a szórványos kísérletektől eltekintünk és csak a három főtipust tanulmányozzuk, úgy

PERGAMONI QUATERNA

a háromban együttvéve fel tudjuk ismerni a kódexalak jelentősebb technikai elemeit. A tekercesek éleinek szinezésében a könyvek metszésének festését, a pugilláriákban magukat a könyvtáblákat és azoknak díszítését, a quaternákban pedig a könyvtest összeűzésének eddig ismert

legkezdtelegesebb módját. Igen könnyen el lehet képzelni valahol, a további fejlődés során egy könyvalakot, mely négy-öt quaternából egyesített könyvtestet két pugillária-fedél közé erősít és a könyvtest éleit festéssel védí és díszíti.

Hogy az V. századbeli kódexalak felé vezető átmenet folytonossága meg ne szakadjon, ezt a könyvtípust tényleg el is kell képzelnünk és hogy elképzelésünk némiképp reális alapokon nyugodjék, a történeti adottságokat kell tanulmányoznunk.

JASCHIK ÁLMOS

A KÖNYVNYOMTATÁS története csupa merő tanulság s bebizonyosodott tény, hogy csak az az ember vallhatja magát jó nyomdásznak, aki a könyvnyomtatás multját alaposan ismeri. Ezt bizonyítja az is, hogy a könyvnyomtatás modern reformátorai évek hosszú során által buzgón tanulmányozták a prototipografusok könyveit, meg technikáját s ezekből leszárt tanulságaik segédelmével teremtették meg a könyvnyomtatás reneszánszát.

SZEDÉSTECHNIKA

UJSZERŰ HIRDETÉSOLDALAKAT mutatunk be lapunk mellékletén. A mai viszonyok között, amikor a kereskedelem pangása és papírhány miatt a hirdetések száma igazán csekély, fokozottabb figyelmet kell fordítani a hirdetésszedésre. Külföldi előkelő lapok hirdetési ezt bizonyítják, ellentétben a magyar lapokkal, melyek — sajnos — talán soha olyan izléstelen hirdetésekkel nem jelentek meg, mint mostanában. Nem tudjuk, mi ennek az oka, de bizonyos az, hogy e téren változásnak kell bekövetkeznie. E változást siettetni célozzuk a mellékleten bemutatott példákkal, melyek csupán azért nyomtatattak két színben, mert a melléklet másik két oldalát is két színben kellett nyomtatni, no meg azért, mert ezzel is dokumentálni kívánjuk ama felfogásunkat, hogy a hirdetésszedéseknek aközidenciának kell lenniök, s ezeknek megszedésére kiváló gondot kell fordítani. A hirdetésszedés közismert alapelveiben változás nem állt be, csupán a kivételnél alkalmazott

módszerek változtattak. A külföldi folyóiratok hirdeteiből néhány példát reprodukcióban is bemutatunk s egyben utalunk arra, hogy immár több szaklap és folyóirat a hirdetésoldalak egységes hatását biztosítandó, egy nálunk sem ismeretlen megoldási móddal kísérletezik. E módszernél a hirdetéseket nem hasábvonalal vagy kisebb-nagyobb beosztással választják el egymástól, hanem a hirdetésoldalt vastag, 8—12 pontos vonallal vagy körzetekkel bekerítve és mezőkre osztva, a hirdetéseket minden keret nélkül szedik bele ezekben a mezőkbe, úgy, ahogy a mellékleten bemutatott példákon is látjuk. Az új hirdetésszedési és tördelési módszer tagadhatatlanul jó hatása és izléses megoldás. Azonban feltétlenül szükséges, hogy az összes hirdetések folthatás tekintetében egymással összhangba hozassanak. Ez ma nem fog nehézséget okozni, mert hiszen ma már a legtöbb folyóiratnál a hirdetéseket egységesen egyazon betűfajból szedik s ezen csakis a címsorokról tesznek kivételt.

NYOMTATÁSTECHNIKA

HENGERPAPIROS KICSERÉLÉSE

A Vogtländische Maschinenfabrik a közelmúltban egy a körforgógéptől független kocsirendszert szabadalmaztatott, amelynek alkalmazásával a hengerpapiros kicseréléséhez szükséges idő megrövidíthető. Gyakorlatból tudjuk, hogy ez gyakran mily körülményes és így időt rabló munka. A készülék két kapcsolt sinen nyugvó kocsi áll, amelyek indítókészülékkel oldalt eltolhatók. A kocsi a papír felvételére szolgál és úgy állnak, hogy az egyik a körforgógéphez toltatható, a másik pedig ettől jobbra vagy balra áll. Míg a gépnél álló kocsi a szaladó papírhengert tartja, a másik kocsin a rotációs működése közben a másik hengert erősíti meg. Ha az első kocsin levő henger felhasznált, a kocsi egyike oldalt úgy tolatik el, hogy a második kocsi a nyomtatóműhöz érjen, amikor az új papírt a meglevőhöz hozzáragasszák, illetőleg behúzzák s a nyomtatás újból megindulhat. Ez természetesen minden hengerváltozásnál megismétlődik, úgy hogy az elhasznált hengert egyszer jobbra, majd balra tolják el. Ezen hengerváltoztatás azonban csak azokra a gépekre szorítkozik, amelyeknél a papírletekercselés alulról történik. Az újítás alkalmazása háromszoros gépszélességet igényel s ezért sok esetben hely hiánya miatt nem alkalmazható.

ÁTNYOMÁS GUMMIZOTT PAPIROSSAL

Át nyomtató papíros hiányában gummirozott papírral is lehet elég jó és tartós átnyomatokat készíteni alaponyomat-lemezekre, amelyek különösen negatívok és pontosan illő tónusrészletek metszésére alkalmasak. A jól behengerelt szedésről, illetve kliséről a lehúzó-présen a papírosnak gummirozott oldalára tiszta levonatot készítenek, szigorúan ügyelve arra, hogy a festék el ne kenődjék. Az átnyomatás céljára a levonatot ráleheléssel vagy vízgőz felett (ne nagyon, mert különben a gummi oldódik és a levonatot széttaposodik) megnedvesítjük, rátesszük az előkészített tónuslemezre. Ügyelnünk kell, hogy a levonatot a nedvesítés előtt helyesen vegyük kezünkbe, vagyis ábrás oldalával lefelé; a lapot a felső

FARSANGI FURULYA

DÍJÁRAB:
Belső nyomatott széklet (7)

MÉRETEK:
Pótolás, minden oldalra.

Dimit. Deber, 1908. Február 8. — A népszerű társadalmi szociológusok mentő társasága

BEVEZETŐ FURULYASZÓ.

A MAGYAR HIRLAP személyzetét nem nagy, de — dicsőítés nélkül — merjük megállapítani — letérő. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy nagy tettekre képes, hanem csupán azt, hogy vannak lettek, amelyek elhővételére igenis képes. E letérő férfiből álló társaság az ideiglenes farsangot látta a legalkalmasabb időnek arra, hogy ennek bizonyosságát szolgálja. Nem mintha valaki kétkedett volna eddig benne, — csak a saját meggyőződésünk. Így született meg egy nagy alarcos hál rendezésének eszméje. Beismerjük, hogy ezzel aközidő eszméi is szülhetünk volna, hogy a halhatatlanságot költözöljük, de mi legfeljebb haszna élte végigduk, s nem halhatatlanságra.

A Farsangi Furulya az első eszmé megvalósításának természetesen folyomán-

nya. Ki látott irtadalmi vagy nyomdász költ alkotni újjak nélkül? Mert a Farsangi Furulya — méltóságos elhinni — humoros lap, erre szavunkat adjuk. Lehet, hogy a humor nem méltóságnak mindenütt észre vesni. — de hát mi nem azt állítjuk, hogy hamisítatlan, száz percents tisztaságú humorral szolgálunk. És ha önk megelégszenek near beer-rel, hát beérhetik néha egy kis near-humoral is. Amint mindenestre garantálhatunk, hogy humoristáink leg-alább is 2,75%-os. Ennyi még annak sem érthet meg, akinek a humor iránti semmi érzeke. Mi a hatással mindenestre meg leszünk elégedve, ha önk a viccekkel, illetve azokat a dolgokat, amiket mi vicceknek nézünk, ennyi bágyadt mosolygal jutalmazzuk, mint a memmi kacagást mi eltegerünk önmagunknak.

Az elvezetést ezáltal kívánjuk humoristáink jóvá esztendőben bőséges kör-pótlással szolgálunk. Ezt igérjük.

A FARSANGI FURULYA ELSŐ OLDALA

jobb és az alsó bal sarkánál fogjuk meg és közepén kissé lefelé való íveléssel a gőz fölé tartjuk, azután pedig a lemezre tesszük. Ráncképződés elkerülése céljából ajánlatos az alapnyomatlemeznek előzetes mérsékelt megmelegítése. Néhány papírlap felrakásával a levonatot présben vagy kézzel nyomjuk meg, de ne nagyon, azután hátsó oldalát megnedvesítjük, míg a papíros — a gummikenetben levő levonotnak a metszési felületen való ott-hagyása mellett — könnyen leválik. Ez az átviteli mód mindennemű alapnyomatlemezanyagon alkalmazható, éles átnyomatok készíthetők és metszés alkalmával — minthogy a gummiréteg védi a rajzot — egykönnyen nem törlődik el.

IRODALOM

ROVATVEZETŐ: BENEDEK MARCELL

F. W. BAIN HINDU ELBESZÉLÉSEI

(A HAJNAL LEÁNYA. HOLDSÁRLÓ. A HIBÁK BÁNYÁJA. A TESTET ÖLTÖTT HÓ.

BAKTAY ERVIN FORDÍTÁSA. RÓZSAVÖLGYI-KIADÁS)

Az olvasás félig menekülés az élet valóságai elől, félig kutatása az élet valóságainak, rejtett titkainak. Az az igazán jó könyv, mely mindakettőre módot ad. És ezért gyönyörűség a Bain hindu elbeszéléseit olvasni. Nem törődöm vele, igaz-e, hogy szanszkrit kéziratok fordításai. Nem volna első eset a világirodalomban, hogy valaki ezzel az ártatlan fikcióval teszi híressé saját műveit, csak Macpherson Ossianjára, Bodenstedt Mirza-Shaffy-jára és a legönzetlenebb költőre, Thaly Kálmánra s az ő kuruc balladáira kell gondolnunk. De hiábavaló volna a fikció, ha belső érték nem támogatná. És Bain elbeszélései nemcsak igazán költőiek, de — akárhonnan erednek is — igazán hindu szellem szülöttei. Tele vannak azzal az ősi kultúrával, amely mellett a miénknek határozottan parvenü-jellege van. Át vannak itatva a hindu lélek gyöngédségével, az indiai természet színeinek és illatainak álomszerű hatásával. Meséjükkel, jellemeikkel oly természetesen szövődik össze a hindu ösköltészet filozofáló és moralizáló hajlandósága, hogy élvezni tudjuk, sőt különös érték gyanánt becsüljük meg azt, ami minden más szépirodalmi olvasmányban fárasztana. A lélekvándorlás hitével összekapcsolt morál éppen nem tűnik fel primitívnek; a mult életben elkövetett bűnökért való bűnhődés gondolata nem is olyan elavult — az átöröklés elmélete óta; de megnyugtatóbb és fölemelőbb hatású a mi modern elméleteinknél, mert a könyörtelen végzet mellett az ember akaratának, felelőségének is teret enged. Bain elbeszéléseinek sorozatából eddig négy hagyta el magyar nyelven is a sajtót. Baktay Ervin fordítása kitünően adja vissza Bain színes és gyöngéd stílusát.

ARANY JÁNOS

(RIEDI FRIGYES KÖNYVÉNEK NEGYEDIK KIADÁSA. PALLAS)

Megindultan vettem kezembe ezt a könyvet. Külső formája, betűje új, a belső címlap azt mondja, hogy tartalma is részben át van dolgozva. Az első, futó átlapozás után csak annyit veszek észre, hogy a jegyzetek szaporodtak meg a könyv végén. Aztán elolvasom,

összenézegtem az előző kiadással, melyet oly sokszor, annyi szeretettel forgattam. Sejtettem volna előre is: ami változás a könyv belsejében történt, annak nem az az oka, mintha Riedl ma egyben-másban másnak látná Aranyt, mint ezélett. Nem; ez a könyv nemcsak Arany János arcképe, hanem — szerényen, rejtegetve — Riedl Frigyes lelkének arcképe is. Ezt a végtelenül finom, minden külső érintésre fájdalommal reagáló lelket a könyvének utolsó kiadása óta a világháború és két forradalom viharai tépdesték meg. Míg ezt a kiadást sajtó alá rendezte, a „nagy nemzeti válságra“ kellett gondolnia, a „legnagyobb válságra, melyen népiünk története folyamán átment“. Aranyban talált reménységet, aki nem fogja elhagyni népét; Aranyban egy költeménye jutott eszébe, melynek értelme az, hogy „a magyarnak, mint a téli természetnek, ha a hideg és a hó le is köti nedvét, termő elve, megújuló, alkotó ereje ép marad a jövő dus nyár számára“. Arany, akinek szülővárosát sem akarják nekünk meghagyni, „a magyarság szellemi egységének biztosítóka minden kierőszakolt határon túl is“. Valóban, mindnyájan érezzük, hogy nagy költőink — és elsősorban Arany, a magyar lélek legtisztább kifejezője a magyar nyelv gazdagságának kimeríthetetlen tárháza — pusztán azzal, hogy kiszakíthatatlanul benne élnek a határokon túlerekedt véreink lelkében, illuzióriussá teszik ezeket a kicsirkalmazott határokat. Arany János mindnyájunk reménysége és vigasztalása lehet. De ki érezhetné ezt mélyebben és igazabban, mint az az érzékeny, félrehúzódó természetű tudós, aki élete munkájának legjavát szentelte Arany Jánosnak... mert lelke mélységesen rokon Arany lelkével. Riedl tudományos lelkiismeretessége, pontossága, aggodalmassága olyan,

F. W. BAIN HINDU ELBESZÉLÉSEI

F. W. BAIN HINDU ELBESZÉLÉSEI
 Fordította BAKTAY ERVIN. 4. kiadás. 1926. 120 oldal. 1.50 pengő.

EGY OLDAL A FARSANGI FURULYÁBÓL

mint a szalontai jegyző volt, kinek hivatalos írásait mint a gyanánt köröztették a járásban, — de olyan is, mint a „Toldi Szerelme“ költőjé volt, aki egy pillanatra sem távozik el a hagyomány, az „epikai hitel“ alapjáról és a lélektani megoldás, a rajz, a szerkesztés, a nyelv művészetében találja meg a maga eredetiségét, Szerénysége, visszahúzódása olyan, mint Aranyé, aki szintén csak rejtett formában, alakjain keresztül árul el valamit magáról. De legfőképpen abban az érzékenységekben, a világ durva önzésével szemben való tehetetlenségben találkoznak, melyet nem győzők elégszer hangsúlyozni... mert, tudtán és akaratán kívül, ezzel a vonásával lett Riedl, a tanár, még Riedlnél, a tudósnál is fontosabb tényező a fiatal tanárgeneráció nevelésében. Kétségtelenül nagy szüksége van minden országnak élelmes és energikus emberekre is, — bár azt hiszem, hogy ezeknek nagyrésze csak saját érdekében tud élelmes és energikus lenni. Nem tudom, hogy az élelmesek visszazereznék-e egy négyszög méternyi területre is a magyarok földéből... melyet az élehetlen, tülekedni nem tudó Arany János köt hozzánk. De ha nem minden élehetlen ember ír is egy „Toldi“ vagy egy — „Arany Jánost“: ez az ugynevezett élehetlenség, ez a tülekedni nemtudás és nemakarás akkor is érték marad, a kultúra, a lelki finomság, a megértésre és haladásra való képesség bizonyítéka. ... Tanári pályámon sohasem voltam olyan büszke mesteremre és tanítványaimra, mint egy kirándulás alkalmával, mikor néhány száz gimnazistával kompon kellett átkelnünk a Dunán. A komp csak harminc-negyven személyt vehetett fel egyszerre. A diákok örült tülekedéssel rohantak meg, s ez a tülekedés minden fordulónál hevesebbé vált.

Kollégáim — nálam jóval keményebb fegyelmet tartó tanfériak — tehetetlenek voltak. Csak egy osztályt nem kellett fékezni, egy osztály nyugodott bele szó nélkül abba, hogy utolsónak marad, de nem tülekedik: az én osztályom. Dicsőség érte annak a tanítómesternek, aki, ime, még a harmadik nemzedékre is ki tudta árasztani a maga lelkének kényes előkelőségét, gyöngéd finomságát. Ennek a léleknek az arcképe tehát az „Arany János“. Azért kell ezt a könyvet mindenkinek elolvasnia, mert egyszerre két alakban is képviselve látja benne azt, ami a magyar kultúrát még megmentheti: a tehetséget, a lelkiismeretes munkát és a durvaságtól való irtózást.

BEKÜLDÖTT UJ KÖNYVEK

Révai Mór János: Írók, könyvek, kiadók (Révai testvérek kiadása). — F. W. Bain: A testet öltött hó (Rózsavölgyi és Társa kiadása). — Tuhál József: A lélek teremtő tevékenysége (Az Élet kiadása). — Riedl: Arany János; Liptai Imre: Kegyelmes uram; Harsányi Zolt: A féltékeny költő (Pallas kiadása). — Rabindranath Tagore: A kertész, Köszegi László: A műélvezés művészete (Világirodalom kiadása). — Ezeregyéjszaka meséi 1—2—3. füzet (Génius kiadása). — Horváth István: Ujváros; Afrikai vadászatok; Váromok Somogy megyében és a Balaton mentén. (Mind a három a szerző kiadása, Kaposvárott.)

BEKÜLDÖTT NYOMTATVÁNYOK

FARSANGI FURULYA

a címe annak az alkalmi lapnak, melyet Lónyai Nándor kollégánk hozott magával az északamerikai Egyesült-Államokból. A detroiti Magyar Hírlap személyzete ez év elején jelmezes mulatságot rendezett, mely alkalmából kiadták a fenti című pompás lapocskát. A mindenképpen érdekes kiállítása füzet négy oldalát erősen kicsinyítve e számunkban reprodukáljuk. E füzet egyébként főként technikai kivitele szempontjából érdekelhet. Ugyanis a lap szövege, hirdetései a keretvonalakkal és terciától 3 ciceróig terjedő címsoraikkal együtt — szedőgépen szedettek. Ez a módszer rendkívül hálás, mert állandóan friss és új öntésű cimbetük (illetve sorok) állanak rendelkezésére a szedőnek. A füzetben lapozgatva sorra felvonulnak előttünk az Uncle Sam hazájába szakadt magyar kollégáink ismerős, mosolygós arcai. E portrék esziünkbe juttatják, mily keserves a mi sorsunk, s hogy mily nyugodt és egyhangú életet élhetnek ők, akik a változatosság kedvéért farsangi mulatságot is rendeznek s kiadnak egy csekély negyven oldalas alkalmi lapot finom kromópapíron nyomva.

SZOMBATHELYRŐL

Deák Alajos kollégánk küldött be néhány régebbi időben készült nyomtatványt, melyeknek szedésstílus a akkori időkben nagyon modern volt. Ma már más csapáson haladunk s úgy hisszük, hogy Deák kollégánktól nem is nagyon sokára újabb küldeményt fogunk kapni, mely a mai szedésmodornak inkább fog meg-

22. oldal
FARSANGI FURULYA
1922. évi 2. sz.

KAHN
JÓZSEF
SZIVAR ÉS CUKORKA
NAGYKERESKEDŐ

Aki jó szivart akar szíven —
Szejjon Kahn szivariit.

2254 W. Jefferson Ave.

Takarékosság nagy erény
A kölcsönös érdekek közötti szoros kapcsolat a legbiztosabb és legelőnyösebb módja az élethez.

A bankbetét
A bankbetét a legbiztosabb módja az értékek megőrzésének és a jövőbeli szükségletek kielégítésének. A bankbetét a legelőnyösebb módja az értékek megőrzésének és a jövőbeli szükségletek kielégítésének.

NÉMETH STATE BANK
BANK OF NEW YORK AND TRUST CO. OF NEW YORK
207 Second Ave. a Bankjövésben
Canton and Boston 19 New York Street
NEW YORK CITY.

EGY OLDAL A FARSANGI FURULYÁBÓL

felelni. A beküldött munkák szedésé különben dicséretreméltó gondosságra és jóízlésre vall s nyomásuk tiszta, a szinezés ellen is alig lehet kifogást emelni.

EGY LEVÉLFEJET

küldött be az Anonymus-nyomda. E levélfej szedésének beosztása nagyrésztben egyezik az Egri nyomda r. lapunk mult havi számában bemutatott kurzivbetűs levélfejének beosztásával, azzal a különbséggel, hogy az előbbin a kevés szöveg folytán a két oldalt helyezett szövegoszlopok jelentékenyen rövidebbek.

FELJEGYZÉSEK

LAPUNK ELSŐ FÉLÉVÉT

— eredeti tervüinktől eltérőleg — jelen számunkkal lezárjuk. Az előfizetések és hirdetések elszámolása szempontjából ugyanis célszerűbbnek látszik az évfolyamot öt-öt számból álló félévekre osztani. Ilyképen legközelebbi számunk augusztus havában fog megjelenni. A két hónapi szünetelés alatt igyekezni fogunk lapunk terjesztésének rendszerét teljes egészében kiépíteni, nemcsak a vidéki városokban, hanem a régi Magyarországra elszakított részlen levő még most is és ezental is magyar nyomdávárosokban, ahol magyar szaktársaink mindenestre hű és buzgó pártolói lesznek a magyar szaklapnak. Hihetetlenül erős a bizodal munk, hogy lapunk ezeken a periferiákon is gyökeret fog verni s lapunk megerősödéséhez nagyban hozzá fog járulni. És mi — ugy mint eddig — a legnagyobb igyekezettel törekszünk a viszonyoknak megfelelően a legjobbat nyújtani.

A JÓ VIDÉKIEK ÉS A MAGYAR GRAFIKA

Lassu, nyugodt és fölünyes biztossággal hódít a Magyar Grafika a vidéken is. Szinte azt mondhatnók, hogy imponálőbb mérvben, mint ahogy a fővárosi kollégák között való terjeszkedése végbement. Nem mulik el nap, hogy lelkes és megható sorokat ne kapjunk a jó vidéklektől, akik idestova hat esztendő óta eleven szaklapot nem kaptak kezükbe. Egyes városokban a Magyar Grafikának sokkal több példánya kel el, mint ahány tagja volt ott a boldogult Szakkörnek — békeldőben. Így például Szegedről lapunk zártakor kapjuk Dékány János kollégánk sorait, melyekben írja: „Örömmel tudatom, hogy meglehetősen szép eredményt értem el szaktársaimnál. Számszerint 32 éves, illetve féléves előfizetőt jelenthetek be s ha nem volna oly sok munkanélküli: ez a szám mindenesetre magasabb lenne. De bízom, hogy idővel javul majd a helyzet és az összes szegedi kollégák a Magyar Grafika köré fognak tömörülni, hogy felvirágozhasson és megerősödhessen!“ Szegedre most már 46 példányban megy lapunk. A vidéki terjeszkedés különben még koránt sincs befejezve: hátra van a nemrég felszabadult Tiszántul, ahonnan egyre-másra jönnek a türelmetlen levelek: „X. kolléga híriul adta, hogy uj szaklap indult meg; kérem az eddig megjelent számokat utánvétell azonnal megküldeni“. A szaklap iránti vágyódás tehát már oly fokát érte el, hogy látatlanban is rendelnek egy és több példányokat. Meghatóan szép és ideális szakma-szeretetről tanuskodik Laupál Antal gyomal kollégánk-

nak a levele, melyet lapunk első számainak megérkezése váltott ki belőle. „Mit írjak Önnek? — írja levelemben — az üres, hangzatos frázisokat nem szeretem. Azt azonban mégis meg kell írnom, hogy a Magyar Grafika példányait megkapván, azokat örömkönnyek között keblemre szoritottam, mint réglátott családomat, hozzám tartozómat, mert családom után ez jelenti számomra az életet, ez jelent részemre mindent: a rajongásig való szakmaszeretemet! Vagyunk-e még sokan ilyenek?“ — Mi is kérdezzük: vagyunk-e még sokan, akik hiszünk egy szebb, békésebb és boldogabb jövőben, amikor a szakmafejlesztéssel intenzívebben tudnánk foglalkozni, amikor a munkásnak érdemesebb is lesz majd önműveléssel a szakképzettség magasabb fokára törekedni. Mi hiszünk, bízunk és dolgozunk s várjuk, hogy a közöttünk — magyar nyomdászok között — most még válaszfalként emelkedő határok megnyíljanak s Kolozsvár, Marosvásárhely, Brassó, Temesvár, Arad, Kassa, Nagyvárad, Eperjes, Nagyszombat, Pécs, Pozsony, Pancsova, Versec, Flume és a többi nagyobb magyar vidéki nyomdaipari göcpontokból is a fentiehez hasonló leveleket kapjunk. És fogunk kapni!

D. STEMPEL AG.

majna-frankfurti betüöntöde cég ez évi január hó 15-én ünnepelte meg fennállásának 25 esztendő jubileumát. Ez alkalomból egy rendkívüli izléssel kiállított füzetben ismerteti a cég történetét és üzemenek negyedszázados fejlődését. A Stempel-cég gyártmányai a német betüöntőipar legkiválóbb termékei közé sorozhatók, különösen áll ez az utolsó évtizedben piacra hozott betüiere és díszítőanyagaira, melyek kivétel nélkül a legnevesebb

Advertisement for Stempel AG featuring illustrations of printing equipment and text in Hungarian. The text describes the company's 25th anniversary and its products, including letterpress and decorative elements. It mentions 'László Nándor' and 'Ferenc Odón' as notable figures in the industry.

német grafikusok, mint pl. Kleukens, Ehmcke, Wieyck, Beck-Gran, Jacoby-Boy stb. rajzai után készülnek. A cég üzemének fejlődése minket egyébként közelebről is érdekelhet, mert a Stempel-cég érdekköréhez tartozik az Első magyar betűöntőde rt. cég is s ezért a jubiláns cég üzemének részletesebb ismertetésére alkalomadtán még visszatérünk.

GROSZ ÉS KALLÓS

grafikai szaküzlet cégbe társtagként lépett be Rázga Viktor, a Leykam-Josephsthal papírgyár rt. cég budapesti képviselőjének volt vezetője. A jó hírnévnek örvendő szaküzlet, mely helyiségeit május havában V., Nádor-utca 29. szám alá helyezte át, ezentúl a papírszakkáival is fog foglalkozni, sőt erre különösen nagy gondot kíván fordítani.

MÉRLEGEK

A „Pax“ nyomdai műintézet rt. 1919. évi mérlege 300.000 K alaptőke mellett 15.916 K veszteséggel zárult. A nyomdaberendezés 124.859 K-ra becsültetett a mérlegben. — A Reggel nyomdai rt. Miskolcon 1918/1919. évi mérlege 30.505 K veszteséggel zárul 100.000 K alaptőke mellett. A nyomda értéke 254.669 K-val szerepel a mérlegben, aminek helyességét megállapítani nem tudjuk, a lapértéket azonban 70.000 K-val tulmagasnak tartjuk. — Az „Aloysianum“ könyvkiadó, nyomdai és könyvkereskedés rt. Miskolcon 1919. évi mérlege 25.000 K részvénytőke mellett 1545 K veszteséget tüntet fel. A vagyonmérlegben áruk címen 16.183 K, felszerelés címen 9235 K szerepel. — A Fővárosi nyomda, vonalzó és könyvkötő rt. 1918/1919. évi mérlege 100.000 K alaptőke mellett 20.629 K nyereséget tüntet fel. Az összes üzleti berendezés értéke 134.082 K-val vétegetett mérlegbe. A közgyűlés a 100.000 K alaptőkének 1,200.000 K-ra való felemelését határozta el.

ÚJ GRAFIKAI SZAKÜZLET

A fővárosban az elmúlt napokban alakult meg egymillió korona alaptőkével az „Universal Grafikai Szaküzlet rt.“, mely működését június havában kezdi meg.

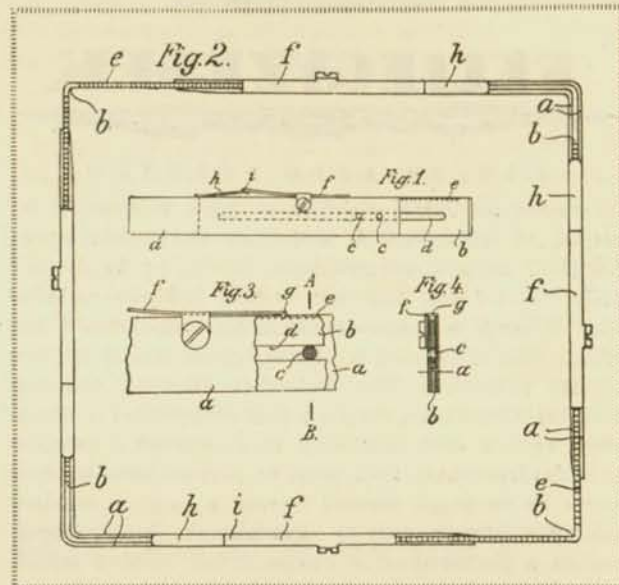
TECHNIKAI ÚJÍTÁSOK

TALÁLMÁNY

A KIKÖTŐZSINÓR KIKÜSZÖBÖLÉSÉRE

Zsinórt használunk kivétel nélkül szedések kikötéséhez úgy, mint az elődeink száz vagy még több évvel ezelőtt használták. Mindennemű olyan törekvés és fáradság, amely a kikötőzsinór kiküszöbölését célozza, komolyabb eredménnyel nem járt, amennyiben mindennemű újítás rövidebb-hosszabb ideig való használata után visszatértünk a jól bevált kikötőzsinórhoz, annál inkább, mert olcsóbb volt, kényelmesebben használható és nem oly nehézkes, mint azok az újítások, amelyek általában a kikötőzsinór kiküszöbölését célozzák. Mégis mindig akad egy-egy újításra törekvő nyomdász-ember, akit bánt az a gondolat, miként lehetne szabadulni a kikötőzsinór hátrányaitól: a szedés hosszabb állása után a zsinór meglazulása, szakadása használatnál, mindenek-

előtt pedig az a körülmény, hogy bizonyos idő múlva hasznavehetetlenné válik, amiért is nagyon jelentékeny tételt képez a kikötőzsinór a nyomdaanyag számlarovatában. Különösen a zsinór mai magas ára mellett. Ez alkalommal egy magyar találmányról kell megemlékeznünk, mely a kikötőzsinór kiküszöbölését célozza. E találmány teljesen eltér az ilyenmű találmányoktól s e sorok között 4 ábrán be is mutatjuk. Az 1. ábra a kikötőkeret oldalnézete és a 2. ábra annak felülnézete, a 3. ábra egy részlet nagy léptékben és a 4. ábra a 3.

ábra A—B vonala szerinti keresztmetszete. A kikötőkeret lényegében két átló irányában egymással szemben elrendezett derékszög alatt meghajlított *a* kettős oldalrészből és két ugyancsak derékszögű egyszerű *b* oldalrészből áll, melyek az előbb említett kettős oldalak falai között ide-oda tolhatók. A könyökalaku kettős oldalrészek egyes ágai egymással *c* szögecskék által tartatnak össze és pedig az *a* könyök mindkét szabad vége közelében két ilyen szögecs van alkalmazva, mely a könyök két lemezét kellő távolságban tartja egymástól, úgy, hogy az egyszerű könyök a két lemez között könnyen ide-oda tolható. A *b* egyszerű könyökök szárai a szögecskék átbocsátására *d* hasítékokkal vannak ellátva, melyek azokat vezetik és egyúttal az *a* könyökök részei közül való teljes kihúzásukat is megakadályozják, amennyiben a hasítékok végei a kihúzásnál a belső szögecskékbe ütköznek. Hogy az egyes *a* és *b* részek egymáshoz képest elfoglalt mindenkor helyzete rögzíthetők, a *b* könyökök ágai egyik szélükön *e* fogazással vannak ellátva, melybe az *a* könyökök alkalmazott *f* emeltyük végein kiképzett *g* fogak kapaszkodnak. Ezen emeltyük *h* rugók által oly irányban szorítottak, hogy a *g* fogak az *e* fogazások felé hatolnak. Az emeltyűnek a *g* foggal szemben fekvő *i* végére gyakorolt nyomás által a fogazásból kiemelhető, mire a *b* könyök szára az *a* könyök két fala között ide-oda tolható. A rajzon feltüntetett kivételnél az *e* fogazás fűrészfogszerűen van kiképezve, úgy, hogy a *b* könyökök ágai az egyik irányban (befelé) az emeltyük kilendítése nélkül is tolhatók és csak a kihúzásnál kell az emeltyük végeit lenyomni. Ezen szerkezet folytán a keret oldallécei a szedés, illetve a kiszedett oldal nagyságához

képest beállíthatók. A gyakorlatban a kikötőkeretet a szedésre illesztjük és kis nyomással összenyomjuk, mire a keret egyes oldalrészei a szedéshez szorulnak és azt szilárdan összetartják. Ha a keretet a szedésről le akarjuk venni, akkor az emeltyűket lenyomjuk, mire a keret kissé széthúzható és a szedésről levehető. Az e fogazás sűrűsége megfelel a tipometriai 2 pontos távolságnak. Ezt a kikötőkeretet — mely Teichner Jakab (Budapest, VI, Szent László-u. 92.) kollégánk elmés találmánya — volt alkalmunk használatban is látni s így meggyőződöttünk róla, hogy a vele való munkálkodás sokkal gyorsabb és könnyebb, mint a kikötőzsinórral való kikötés, vagy bármely más ilyenmű találmány alkalmazása. A feltaláló azonban osztja ama nézetünket, hogy találmányának gyakorlati értéke csak abban az esetben lesz, ha azt tömegesen gyártathatja, hogy beszerzési ára a legminimálisabbra legyen leszorítható.

A BETŰ

Valamikor régen benyit hozzám két magyar. Körösladányiak voltak és verset hoztak. Körtverset.

- Kinyomatnánk — szól az egyik.
- Ha érdemes — mondja a másik.
- Hány példányban? — mondom én.
- Vagy ezerbe.
- Akkor érdemes.
- Nem úgy vélekedünk: hanem amugy!
- Amugy is ezerbe.

Holtsyt éltették benne, de úgy, hogy az „Éljen Horcsi!” refrénon kívül egy szó sem maradhatott épen. Jöttek érte néhány óra mulva s átvétel előtt kézbe vettek egy-egy példányt.

A szerző — eo ipso — értelmesebb lévén, hamarabb átolvasta a nyomtatványt s tenyerébe helyezvén, rácsapott, szólván:

— Na Pista komám, nem megmondtam, hogy más-kép fog ez hangzani nyomtatásban!

Ezt a Kagálban adtam elő. (A Borsszem Jankó hétfő-esti irodalmi vacsorája.)

Rám néz kimondhatatlanul kedvesen mosolygó szemével Ágai Adolf urambátyám és nevetve mondja:

— Ecsém Uram! Ez nem is bolondság! — Velem akárhányszor megesezt, hogy amikor nagy helyre küldtem manuscryptumot, úgy éjjente elfogott a kétség, hogy nem számárságot küldtem-e, s mindaddig kínozott a kétség, amíg az meg nem jelent, s aztán az előkelő papíron olvassván cikkemet, csak néztem, hogy milyen okos ember is vagyok én.

KNER IZIDOR

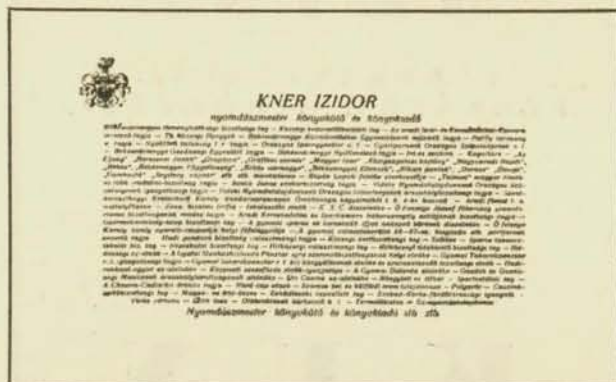
KNER IZIDOR — RÉGEN

Néhal jó principálisom, Adler József hevesi nyomdatulajdonos gyakran mesélte, hogy inaséveit Szolnokon együtt töltötte Kner Izidor kiváló gyomai nyomdatulajdonossal. Kner Izidornál leleményesebb, ügyesebb, de egyszersmind rosszabb inas messze földön nem volt. Olyan agyafúrt huncutságokat követett el, hogy amikor egyszer a büntetéstől való félelmében éjnek idején megszökött, gazdája azzal vigasztalta magát, hogy „Igazán

nem bánom, hogy ettől a gyerektől megszabadultam, mert hiszen úgy sem lesz ebből soha semmi!” Jólata — mint tudjuk — egyáltalán nem vált be.

KNER IZIDOR — MA

Egy falusi tanító névjegyét csináltatott a Kner nyomdában s ezen összes fő- és mellékfoglalkozásait, titulusait felsorakoztatta, ami 10—12 nonpareillesort tett ki. Erre a jó öreg Kner Izidor azt mondta: „Ez is valami?! Majd csinálók én magamnak különbet!” És csinált is. Ennek kicsinyített mását e sorok között

közöljük, megjegyezvén, hogy még most sem teljes: hiányzik annak feltüntetése, hogy Kner a Magyar Grafika munkatársa. Ez talán azért maradt ki, mert tréfája — mellyel a munkatársi működést megkezdte volna — a cenzor kék plajbászának esett áldozatul. —RÖ

LEVELESLÁDA

K. H. — Nyomatványkiállítások és szakelőadások rendezésére — sajnos — nem vállalkozhatunk. Legalább is a mai viszonyok között nem. Amennyiben azonban a kormány teljesíti szerkesztőségünknek egy vasúti kedvezményes bérletjegy iránti kérelmét, úgy meg fogjuk találni a módját annak is, hogy vidéken kiállításokat rendezzünk.

L. A. GYOMA. Kéziratát visszaküldjük megfelelő átdolgozás céljából. Nagyon örvendenénk, ha rövid — 20—30 soros — technikai tárgyú apróságokat kapnánk öntől. Üdv.

A. B. VESZPRÉM. Kérdéseire „Feljegyzés” rovatunk első közleménye adja meg a választ.

1920. évi május hó 19-én.

Kiadó Bíró Miklós. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs Gondos Ignác. Nyomatja Bíró Miklós nyomdai műintézete, Budapest, IX., Ráday-utca 26.

KÖNYVEK LAPOK FOLYÓIRATOK

bizományi kiadását és terjesztését elvállalja
AZ IFJUSÁG KÖNYVKIADÓ
Budapest VI. kerület, Vasvári Pál-utca 9

TELEFON 179-73 (POLLÁK)

FEST RAJZOL METSZ

KIRAKATTÁBLÁT,
PLAKÁTOT, HIRDETÉST,
KÖNYVBORITÉKOT
ÉS DISZEKET,
LEVÉLFEJET ÉS
CÉGKÁRTYÁT
STB.

KUN

BUDAPEST VI, CSÁNGÓ-UTCA
3A

ALAPITVA 1904-BEN

GROSZ ÉS KALLÓS

*grafikai szaküzlet,
papirgyári képviselet és raktár
valamint nyomdai, könyvkötészeti
és dobozgyári cikkek
gyári raktára*

1920 MÁJUS 1-TŐL

*helyiségeit
a Leykam-Josephsthal papirgyár
lerakátának volt helyiségeibe*

V, NÁDOR-UTCA 29.

szám alá helyezte dt.

TELEFONSZÁM 39-69

UNIVERSAL

GRAFIKAI
SZAKÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Szállit az összes grafikai szakmák részére

GÉPET · BETŰT · FESTÉKET

és minden egyéb szakcikket.

Telefonszám József 48-12

BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-TÉR 2